

แก้ไขข้อความคลาดเคลื่อน

ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง

เรื่อง การแบ่งเขตเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา

เล่ม ๑๓๕ ตอนที่ ๑๐๑ ก วันที่ ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

จังหวัดระยอง

หน้า ๒๘

เขตเลือกตั้งที่ ๓ ตารางช่องท้องที่ที่ประกอบเป็นเขตเลือกตั้ง ลำดับที่ ๓ คำว่า “อำเภอนิคมพัฒนา” ให้แก้เป็น “อำเภอ นิคมพัฒนา (ยกเว้นเทศบาลเมืองมาบตาพุด)”

เขตเลือกตั้งที่ ๔ ตารางช่องท้องที่ที่ประกอบเป็นเขตเลือกตั้ง ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นลำดับที่ ๓ “๓. อำเภอ นิคมพัฒนา (เฉพาะเทศบาลเมืองมาบตาพุด)”

เรื่อง จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งของแต่ละจังหวัดจะมี และจำนวนเขตเลือกตั้ง แบบแบ่งเขตเลือกตั้งของแต่ละจังหวัด ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา

เล่ม ๑๓๖ ตอนที่ ๑๐ ก วันที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๒

จังหวัดระยอง

หน้า ๒๓

เขตเลือกตั้งที่ ๓ ตารางช่องท้องที่ที่ประกอบเป็นเขตเลือกตั้ง ลำดับที่ ๓ คำว่า “อำเภอ นิคมพัฒนา” ให้แก้เป็น “อำเภอ นิคมพัฒนา (ยกเว้นเทศบาลเมืองมาบตาพุด)”

หน้า ๒๔

เขตเลือกตั้งที่ ๔ ตารางช่องท้องที่ที่ประกอบเป็นเขตเลือกตั้ง ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นลำดับที่ ๓ “๓. อำเภอ นิคมพัฒนา (เฉพาะเทศบาลเมืองมาบตาพุด)”

แก้ไขข้อความคลาดเคลื่อน

ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา

เล่ม ๑๓๕ ตอนที่ ๑๑๐ ก	วันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๖๑
หน้า ๑๑	ข้อ ๒๙ บรรทัดที่ ๕ คำว่า “ตามข้อ ๒๖ วรรคสาม” ให้แก้เป็น “ตามข้อ ๒๖ วรรคสี่”
	ข้อ ๓๐ วรรคหนึ่ง บรรทัดที่ ๖ วรรคสอง บรรทัดที่ ๔ และวรรคสาม บรรทัดที่ ๓ คำว่า “ตามข้อ ๒๖ วรรคสาม” ให้แก้เป็น “ตามข้อ ๒๖ วรรคสี่”
หน้า ๑๒	ข้อ ๓๐ วรรคสี่ บรรทัดที่ ๑ คำว่า “ตามข้อ ๒๖ วรรคสาม” ให้แก้เป็น “ตามข้อ ๒๖ วรรคสี่”
	ข้อ ๓๒ บรรทัดที่ ๓ คำว่า “ตามแบบ ส.ส. ๕/๘ หรือ ประกาศงดการนับคะแนนเลือกตั้งตามแบบ ส.ส. ๕/๑๓” ให้แก้เป็น “ตามแบบ ส.ส. ๕/๙ หรือประกาศงดการนับคะแนนตามแบบ ส.ส. ๕/๑๓”
หน้า ๒๔	ข้อ ๓๓ (๒) บรรทัดสุดท้าย คำว่า “แทนชุดที่หนึ่ง” ให้แก้เป็น “แทนชุดที่สี่”
หน้า ๓๐	ข้อ ๔๗ วรรคสอง บรรทัดที่ ๓ คำว่า “ตามแบบ ส.ส. ๔/๑” ให้แก้เป็น “ตามแบบ ส.ส. ๔/๑๐”
หน้า ๔๕	ข้อ ๑๕๒ วรรคหนึ่ง บรรทัดที่ ๓ คำว่า “จำนวนบัตรเลือกตั้งเมื่อเสร็จสิ้นการออกเสียงลงคะแนน” ให้แก้เป็น “จำนวนบัตรเลือกตั้งเมื่อเสร็จสิ้นการออกเสียงลงคะแนน”

แก้ไขข้อความคลาดเคลื่อน

กฎกระทรวง

กำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ราคาสิบบาท ห้าบาท สองบาท หนึ่งบาท ห้าสิบบatangค์ ยี่สิบบatangค์ สิบatangค์ ห้าatangค์ และหนึ่งatangค์ พ.ศ. ๒๕๖๑ ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่ม ๑๓๕ ตอนที่ ๒๒ ก วันที่ ๔ เมษายน ๒๕๖๑
บัญชีแนบท้าย หน้า ๔ ในตารางชนิด (๔) ช่องโลหะและอัตราเนื้อโลหะ คำว่า “ทองแดง” ให้แก้เป็น “นิกเกิล”

กลับสู่สารบัญ

แก้คำผิด

ประกาศ ก.ศ.ป.

เรื่อง การกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับประสบการณ์ในคดีปกครองของผู้ที่เป็นหรือเคยเป็นผู้ประกอบวิชาชีพ
ทนายความ ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา

เล่ม ๑๓๖ ตอนที่ ๙ ก วันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๖๒

เอกสารแนบท้าย

หน้า ๓

บรรทัดที่ ๒ คำว่า “สำหรับผู้ขอรับการคัดเลือกเป็นตุลาการศาลปกครองชั้นต้น”
ให้แก้เป็น “สำหรับผู้ขอรับการคัดเลือกเป็นตุลาการศาลปกครอง”

กลับสู่สารบัญ

ข้อกำหนด

เกี่ยวกับการดำเนินคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง
พ.ศ. ๒๕๖๒

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๖ วรรคหนึ่ง วรรคสอง มาตรา ๘ วรรคหนึ่ง มาตรา ๑๘ วรรคสอง มาตรา ๒๐ วรรคสอง วรรคสาม มาตรา ๒๙ วรรคสี่ มาตรา ๔๗ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๖๕ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ ประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ออกข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีเพื่อใช้บังคับในศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ข้อกำหนดนี้เรียกว่า “ข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒”

ข้อ ๒ ข้อกำหนดนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

หมวด ๑
บททั่วไป

ส่วนที่ ๑
บทเปิดเสร็จทั่วไป

ข้อ ๓ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลอาจมีคำสั่งให้คู่ความที่ดำเนินกระบวนการพิจารณาไม่ถูกต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาให้ถูกต้องได้ภายในระยะเวลาและเงื่อนไขที่ศาลเห็นสมควรกำหนด

ข้อ ๔ การสืบพยานหลักฐานซึ่งเป็นข้อมูลคอมพิวเตอร์ การสืบพยานก่อนฟ้องคดี หรือการพิจารณาคดีในกรณีที่ศาลอนุญาตให้พยานเบิกความที่ศาลอื่นหรือสถานที่ทำการของทางราชการหรือสถานที่แห่งอื่น โดยจัดให้มีการถ่ายทอดภาพและเสียง ในลักษณะการประชุมทางจอภาพให้นำข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการสืบพยานคดีอาญาในลักษณะการประชุมทางจอภาพ พ.ศ. ๒๕๕๖ หรือข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยแนวทางการนำสืบพยานหลักฐานและการสืบพยานบุคคลที่อยู่นอกศาล โดยระบบการประชุมทางจอภาพ พ.ศ. ๒๕๕๖ แล้วแต่กรณีมาใช้บังคับเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับข้อกำหนดนี้

ข้อ ๕ การติดต่อระหว่างศาลกับศาลอื่น หรือระหว่างศาลกับคู่ความหรือผู้เกี่ยวข้องในคดี ศาลอาจกระทำโดยทางโทรสาร สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อทางเทคโนโลยีสารสนเทศอื่นก็ได้

ศาลอาจมอบหมายให้ศาลชั้นต้นที่มีเขตอำนาจดำเนินการส่งหมายเรียก สำเนาคำฟ้อง หรือเอกสารอื่นแทนศาลได้

ส่วนที่ ๒

การเลือกองค์คณะผู้พิพากษาและผู้พิพากษาเจ้าของสำนวน

ข้อ ๖ ในการประชุมใหญ่ศาลฎีกาเพื่อเลือกองค์คณะผู้พิพากษา ประธานศาลฎีกาอาจมีคำสั่งแต่งตั้งผู้พิพากษา ข้าราชการศาลยุติธรรม พนักงานราชการศาลยุติธรรม และลูกจ้าง ให้ดำเนินการและอำนวยความสะดวกสำหรับการเลือกองค์คณะผู้พิพากษา ดังต่อไปนี้

(๑) จัดทำหัวข้อประชุมใหญ่

(๒) จัดเตรียมบัตรเลือกองค์คณะผู้พิพากษา เครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น สำหรับการตรวจนับคะแนน

(๓) ควบคุมหีบบัตรและอำนวยความสะดวกในการเลือกองค์คณะผู้พิพากษา

(๔) การตรวจนับคะแนน การรายงานผล การประกาศผล และดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องในการเลือกองค์คณะผู้พิพากษา

ข้อ ๗ เมื่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเลือกองค์คณะผู้พิพากษามาตรา ๑๑ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ แล้ว ให้ประธานศาลฎีกาประกาศรายชื่อองค์คณะผู้พิพากษาไว้ที่ศาลฎีกาภายในกำหนดห้าวันทำการ นับแต่วันประชุมใหญ่ เพื่อให้คู่ความทราบและมีโอกาสคัดค้านผู้พิพากษาคนใดที่ได้รับเลือกเป็นผู้พิพากษาในองค์คณะผู้พิพากษาคดีนั้น

ข้อ ๘ การเลือกผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนขององค์คณะผู้พิพากษามาตรา ๑๔ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ ต้องมีองค์คณะผู้พิพากษาไม่น้อยกว่าเจ็ดคน และให้กระทำโดยวิธีลงคะแนนลับ หากคะแนนเท่ากันก็ให้ลงคะแนนลับเลือกเฉพาะผู้ที่มีคะแนนเท่ากันจนกว่าจะได้ผู้ที่มีคะแนนสูงสุด แต่เพียงผู้เดียว

ในการดำเนินการตามมติขององค์คณะผู้พิพากษามาตรา ๑๔ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ หากมีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอื่นอันมิอาจก้าวล่วงได้ที่ทำให้ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ให้ผู้พิพากษาผู้ที่มีอาวุโสสูงสุดในองค์คณะผู้พิพากษาที่เหลืออยู่นั้นปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนเพื่อมีคำสั่งใด ๆ ที่จำเป็นในระหว่างนั้นได้

ข้อ ๙ องค์คณะผู้พิพากษามีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเริ่มตั้งแต่วันที่ได้รับเลือกจากที่ประชุมใหญ่จนกว่าจะมีคำพิพากษาหรือคำสั่งวินิจฉัยชี้ขาดคดี รวมทั้งมีคำสั่งใด ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกันจนกว่าจะมีการอุทธรณ์คำพิพากษาและมีองค์คณะวินิจฉัยอุทธรณ์หรือคดีถึงที่สุด

ภายหลังมีคำพิพากษาหรือคำสั่งวินิจฉัยชี้ขาดคดีกรณีมีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงได้ทำให้ไม่มีองค์คณะผู้พิพากษาเหลืออยู่ หรือเหลืออยู่ไม่ครบจำนวนที่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้ผู้พิพากษาประจำแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีการ่วมเป็นองค์คณะออกคำสั่งใด ๆ ที่มีใช้เป็นการวินิจฉัยชี้ขาดคดีให้เป็นไปตามวรรคหนึ่ง

ข้อ ๑๐ เหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอันอันมิอาจก้าวล่วงได้ที่ทำให้ผู้พิพากษาไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๑ วรรคห้า ให้รวมถึง

(๑) ทุพพลภาพหรือป่วยเจ็บจนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้เกินกว่าหกสิบวัน

(๒) เหตุจำเป็นอื่น ๆ ที่ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้เกินกว่าหกสิบวัน

ให้องค์คณะผู้พิพากษาแจ้งเหตุตามวรรคหนึ่ง ให้ประธานแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกาทราบเพื่อรายงานต่อประธานศาลฎีกาให้มีการดำเนินการเลือกองค์คณะผู้พิพากษาแทนที่ต่อไป

กรณีตามวรรคหนึ่ง หากคดีมีวันนัดพิจารณาในระหว่างที่ยังเลือกองค์คณะผู้พิพากษาแทนที่ไม่เสร็จ และมีผู้พิพากษาในองค์คณะผู้พิพากษาคงเหลือไม่น้อยกว่าเจ็ดคน ให้ถือว่าผู้พิพากษาเท่าที่มีอยู่เป็นองค์คณะผู้พิพากษาพิจารณาคดีต่อไปได้ เว้นแต่การที่คำสั่งที่เป็นการวินิจฉัยชี้ขาดคดีหรือคำพิพากษา

ข้อ ๑๑ เหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอันอันมิอาจก้าวล่วงได้ที่ทำให้ผู้พิพากษาไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้เป็นการชั่วคราว ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๑ วรรคหก ให้รวมถึง

(๑) ป่วยเจ็บจนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้

(๒) ตีตราขการสำคัญและได้รับอนุญาตจากประธานศาลฎีกา

(๓) เหตุจำเป็นอื่น ๆ ที่ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้

ผู้พิพากษาคงเหลือในองค์คณะผู้พิพากษามีเหตุที่ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ตามวรรคหนึ่ง ให้แจ้งต่อประธานแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกาก่อนวันนัดไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน เว้นแต่ไม่อาจแจ้งก่อนหน้านั้นได้ เพื่อแจ้งให้องค์คณะผู้พิพากษาพิจารณาเลื่อนวันนัดหรือยกเลิกวันนัดหรือดำเนินการอื่นใดตามที่เห็นสมควร

ให้องค์คณะผู้พิพากษาจัดแจ้งเหตุตามวรรคหนึ่งไว้ในรายงานกระบวนการพิจารณาทุกคราวไป

ข้อ ๑๒ ให้ผู้พิพากษาประจำแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกาที่ประธานศาลฎีกาแต่งตั้งตามมาตรา ๙ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ อย่างน้อยสามคน มีอำนาจออกคำสั่งใด ๆ ให้เป็นไปตามมาตรา ๙ วรรคสอง ดังกล่าว

ในกรณีที่คำสั่งตามวรรคหนึ่ง เป็นเพียงคำสั่งในทางธุรการที่ไม่มีผลกระทบต่อเนื้อหาของคดี ให้ผู้พิพากษาประจำแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกาคนหนึ่งคนใดมีอำนาจออกคำสั่งดังกล่าวได้

ข้อ ๑๓ องค์คณะผู้พิพากษาอาจมอบหมายหรือมีคำสั่งแต่งตั้งให้ผู้พิพากษาซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในศาลฎีกาตามคำแนะนำของประธานแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกา เป็นเลขานุการองค์คณะผู้พิพากษา เพื่อทำหน้าที่ช่วยเหลือในการดำเนินคดีตามมาตรา ๑๘ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ โดยให้รวมถึง

(๑) ตรวจสอบคำคู่ความ คำร้อง คำแถลง และสำนวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช.

(๒) ตรวจสอบพยานหลักฐาน และค่าเสียหายส่วนแบ่ง และตรวจสอบกรณีการริบทรัพย์สิน ที่เกี่ยวกับนิติกรรม สัญญา หรือมูลแห่งคดีที่กล่าวหา

(๓) ช่วยเหลือองค์คณะผู้พิพากษาในการไต่สวนพยาน

(๔) ช่วยเหลือองค์คณะผู้พิพากษาในการทำคำวินิจฉัยคดีและคำพิพากษา

(๕) ดำเนินการอื่นตามที่องค์คณะผู้พิพากษาเห็นสมควร

ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นเลขานุการองค์คณะผู้พิพากษาต้องไม่เป็นผู้มีส่วนได้เสียหรือมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดหรือมีสาเหตุโกรธเคืองกับผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลย

ข้อ ๑๔ องค์คณะผู้พิพากษาอาจมอบหมายให้ข้าราชการศาลยุติธรรม พนักงานราชการ ศาลยุติธรรม และลูกจ้างในศาลฎีกา ตามคำแนะนำของประธานแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกาเป็นเจ้าหน้าที่ประจำคดี เพื่อปฏิบัติงานธุรการทางคดีตามมาตรา ๑๑ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ ดังต่อไปนี้

(๑) การจัดประชุมองค์คณะผู้พิพากษา

(๒) การจัดทำสำนวนคดี

(๓) การตรวจและจัดลำดับ คำพยาน เอกสาร และพยานหลักฐานในคดี

(๔) ปฏิบัติงานอื่น ๆ ตามที่องค์คณะผู้พิพากษาหรือเลขานุการองค์คณะผู้พิพากษามอบหมาย

ส่วนที่ ๓

ระยะเวลาในการพิจารณาคดี

ข้อ ๑๕ ในวันพิจารณาคดีครั้งแรก ให้องค์คณะผู้พิพากษากำหนดกรอบระยะเวลาในการพิจารณาคดีให้แล้วเสร็จโดยรวดเร็ว

กรณีมีพฤติการณ์พิเศษหรือเหตุสุดวิสัยที่ไม่อาจพิจารณาให้แล้วเสร็จภายในกำหนดระยะเวลาตามวรรคหนึ่งได้ ให้บันทึกพฤติการณ์ดังกล่าวไว้ในสำนวน

ความในวรรคหนึ่งและวรรคสอง ให้ใช้บังคับในการพิจารณาคดีชั้นอุทธรณ์โดยอนุโลม

หมวด ๒

การดำเนินคดีอาญา

ส่วนที่ ๑

การรับฟ้องและการนั่งพิจารณา

ข้อ ๑๖ ให้ผู้พิพากษาประจำแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกามีอำนาจตรวจความเรียบร้อยของคำฟ้อง มีคำสั่งคุมขังหรือปล่อยชั่วคราว และมีคำสั่งที่จำเป็นในระหว่างที่ยังไม่มีองค์คณะผู้พิพากษา แต่ห้ามมิให้ออกคำสั่งใดๆ ที่เป็นการวินิจฉัยชี้ขาดคดี

ข้อ ๑๗ หากองค์คณะผู้พิพากษาเห็นว่าฟ้องไม่ถูกต้องตามกฎหมาย รวมทั้งกรณีมีทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดแต่ไม่บรรยายถึงทรัพย์สินอันจะพึงรับได้ตามมาตรา ๔๒ และมาตรา ๔๓ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ และบรรดาทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดรวมทั้งดอกผลที่ได้มาแทนทรัพย์สินนั้น ศาลมีอำนาจสั่งให้โจทก์แก้ฟ้องให้ถูกต้อง หากโจทก์ไม่ดำเนินการ ศาลจะมีคำสั่งไม่รับคำฟ้องทั้งหมดหรือบางส่วนหรือมีคำสั่งตามที่เห็นสมควรก็ได้

เมื่อศาลมีคำสั่งประทับฟ้องแล้ว ไม่ว่าจะจำเลยจะต้องหยุดปฏิบัติหน้าที่หรือไม่ ให้แจ้งเรื่องดังกล่าวให้จำเลยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบด้วย

ข้อ ๑๘ ในวันพิจารณาคดีครั้งแรก เมื่อศาลอ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟังแล้ว หากจำเลยโต้แย้งโดยมีเหตุสมควรว่าไม่เข้าใจฟ้องโจทก์หรือฟ้องโจทก์ไม่ชัดเจนในข้อใด ศาลอาจมีคำสั่งให้โจทก์ชี้แจงหรือแก้ฟ้องได้ แต่ศาลต้องใช้เวลาแก่จำเลยอย่างเพียงพอที่จะให้การแก้ฟ้องในข้อดังกล่าว

หากจำเลยไม่ได้โต้แย้งหรือศาลดำเนินการตามวรรคหนึ่งแล้ว จำเลยจะยกเหตุข้อบกพร่องของฟ้องมาเป็นข้อต่อสู้อีกไม่ได้

เมื่อศาลมีคำสั่งประทับฟ้องและจำเลยมาอยู่ต่อหน้าศาล ศาลอาจสั่งให้เจ้าพนักงานศาลดำเนินการเท่าที่จำเป็นและสมควรเพื่อให้มีข้อมูลของจำเลยที่เพียงพอในการยืนยันตัวบุคคลเก็บไว้ในสำนวนคดี

ข้อ ๑๙ ในการรายงานผลการติดตามจับกุมจำเลยตามมาตรา ๒๘ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ ให้โจทก์หรือผู้ร้องแสดงหลักฐานประกอบรายงานผลการติดตามจับกุมจำเลยด้วย

ข้อ ๒๐ เมื่อมีการพิจารณาเป็นการลับตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๓๑ วรรคหนึ่ง บุคคลเหล่านี้มีสิทธิอยู่ในห้องพิจารณาได้ คือ

- (๑) โจทก์
- (๒) จำเลย ผู้ถูกกล่าวหา และผู้ควบคุมตัว
- (๓) ทนายความ
- (๔) พยาน ล่าม และบุคคลที่ได้รับอนุญาตจากศาล

ส่วนที่ ๒

การตรวจและไต่สวนพยานหลักฐาน

ข้อ ๒๑ ให้คู่ความฝ่ายที่ยื่นคำคู่ความหรือบัญชีระบุพยาน หรือคำร้องคำขอที่ไม่อาจทำได้ แต่ฝ่ายเดียว จัดทำสำเนายื่นต่อศาลในจำนวนที่เพียงพอสำหรับองค์คณะผู้พิพากษาและคู่ความทุกฝ่าย

ข้อ ๒๒ เพื่อประโยชน์ในการตรวจพยานหลักฐาน หากพยานเอกสาร พยานวัตถุ หรือพยานหลักฐานอื่นอยู่ในความครอบครองของบุคคลภายนอก ให้คู่ความที่ประสงค์จะอ้างอิงขอให้ศาลมีคำสั่งเรียกพยานหลักฐานดังกล่าวมาจากผู้ที่ครอบครอง โดยยื่นคำขอต่อศาลพร้อมกับการยื่นบัญชีระบุพยาน เพื่อให้ได้พยานหลักฐานนั้นมาก่อนวันตรวจพยานหลักฐานหรือวันที่ศาลกำหนด

ข้อ ๒๓ ในการตรวจพยานหลักฐาน หากองค์คณะผู้พิพากษาเห็นว่าคดีมีข้อยุ่งยากซับซ้อน จะกำหนดวันนัดตรวจพยานหลักฐานหลายนัดก็ได้ตามที่เห็นสมควร และจะมอบหมายให้เลขานุการองค์คณะช่วยเหลือ จัดทำสรุปประเด็นและข้อเท็จจริง รวมทั้งพยานหลักฐานที่คู่ความยอมรับหรือโต้แย้ง และเสนอแนวทางการพิจารณาคดีก็ได้

ภายหลังคู่ความแถลงแนวทางการเสนอพยานต่อองค์คณะผู้พิพากษาแล้วให้องค์คณะผู้พิพากษาสอบถามคู่ความถึงความเกี่ยวข้องกับประเด็นและความจำเป็นที่จะต้องไต่สวนพยานหลักฐานที่อ้างอิง ตลอดจนการยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่ง

ในกรณีที่มีได้มีการโต้แย้งพยานหลักฐานใดหรือมีการโต้แย้งแต่ไม่มีเหตุแห่งการโต้แย้งโดยชัดแจ้ง องค์คณะผู้พิพากษาจะมีคำสั่งให้รับฟังพยานหลักฐานนั้นโดยไม่ต้องไต่สวนก็ได้ แต่หากมีการโต้แย้งพยานหลักฐานใดหรือเมื่อองค์คณะผู้พิพากษาเห็นเองให้องค์คณะผู้พิพากษาดำเนินการไต่สวนพยานหลักฐานนั้น

องค์คณะผู้พิพากษามีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดว่าสมควรจะไต่สวนข้อเท็จจริงในประเด็นและพยานหลักฐานใดหรือไม่

ข้อ ๒๔ คู่ความมีหน้าที่นำพยานหลักฐานเข้าไต่สวนตามประเด็นและแนวทางการเสนอพยานหลักฐานของตน

ในกรณีที่คู่ความฝ่ายใดดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยมีพฤติการณ์ในทางประวิงคดีหรือไม่ถูกต้องตามควร ศาลอาจมีคำสั่งอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่เห็นสมควรก็ได้

ถ้าคู่ความไม่มาศาลในวันตรวจพยานหลักฐานหรือวันนัดไต่สวน ให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาและมีคำพิพากษาต่อไปได้

ข้อ ๒๕ ในกรณีที่ศาลเห็นสมควร หรือในกรณีที่คู่ความฝ่ายที่อ้างพยานนั้นร้องขอและศาลอนุญาต ศาลอาจกำหนดให้พยานบุคคลคนใดที่ต้องมาเบิกความ เสนอบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็นต่อศาลตามประเด็นที่ศาลกำหนดหรือที่คู่ความฝ่ายที่ร้องขอกำหนดและศาลอนุญาต โดยให้ลงลายมือชื่อต้นฉบับบันทึกดังกล่าวและส่งต่อศาลพร้อมสำเนาแก่คู่ความฝ่ายอื่นทราบล่วงหน้าอย่างน้อยเจ็ดวันก่อนวันไต่สวนพยานบุคคลนั้น

ในวันนัดไต่สวนพยานบุคคลนั้น ให้พยานผู้ให้ถ้อยคำเบิกความตอบข้อซักถามเพิ่มเติมของศาลแล้วจึงให้โจทก์จำเลยถามพยานเพิ่มเติมโดยให้คู่ความฝ่ายที่อ้างพยานดังกล่าวเป็นผู้ถามก่อน หากพยานผู้ให้ถ้อยคำไม่มาศาล หรือมาศาลแต่ไม่ยอมตอบข้อซักถามเพิ่มเติม ให้ศาลปฏิเสธที่จะรับฟังบันทึกนั้นเป็นพยานหลักฐานในคดี เว้นแต่มีพยานหลักฐานอื่นประกอบและศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมจะรับฟังบันทึกดังกล่าวประกอบพยานหลักฐานอื่นนั้นก็ได้

บันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็นตามวรรคหนึ่ง เมื่อพยานเบิกความรับรองแล้ว ให้ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของคำเบิกความของพยาน และถือว่าได้อ่านคำเบิกความดังกล่าวให้พยานฟังแล้ว

เมื่อมีการดำเนินการตามวรรคสามแล้วคู่ความไม่อาจขอลอนบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็นนั้น ทั้งให้ถือว่าบันทึกดังกล่าวเป็นพยานหลักฐานในคดีแล้ว

ข้อ ๒๖ ระหว่างการนั่งพิจารณาของศาลให้บันทึกการพิจารณาโดยใช้เครื่องมือบันทึกเสียงและเครื่องมือบันทึกภาพและเสียงทุกคดี นอกจากนี้ ให้ศาลบันทึกรายงานกระบวนการพิจารณารวมไว้ในสำนวนด้วย

เมื่อคู่ความร้องขอและมีเหตุจำเป็น ศาลอาจอนุญาตให้คู่ความหรือผู้รับมอบอำนาจจากคู่ความมาตรวจดูบันทึกการพิจารณาตามวรรคหนึ่ง ตามเงื่อนไขและวิธีการที่ศาลเห็นสมควร

เมื่อคู่ความร้องขอและมีเหตุอันสมควร ศาลอาจอนุญาตให้คัดเฉพาะคำเบิกความพยานและรายงานกระบวนการพิจารณาของศาลได้โดยกำหนดวิธีการและเงื่อนไขตามที่เห็นสมควร

ข้อ ๒๗ ในระหว่างการพิจารณาพิพากษาคดี หากมีปัญหาข้อกฎหมายสำคัญ ผู้พิพากษาคณะหนึ่งคนใดในองค์คณะผู้พิพากษานั้น หรือประธานแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกาจะเสนอประธานศาลฎีกาเพื่อพิจารณานำปัญหาข้อกฎหมายนั้นเสนอต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเพื่อขอความเห็นก็ได้

ปัญหาสำคัญตามวรรคหนึ่ง ให้รวมถึงกรณีองค์คณะผู้พิพากษานั้นมีความเห็นแตกต่างจากแนวบรรทัดฐานของคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมาก่อน

ในกรณีที่ประธานศาลฎีกามีคำสั่งให้นำปัญหาข้อกฎหมายใดเสนอต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา เพื่อขอความเห็นตามวรรคหนึ่ง หากมีคดีใดเสร็จการพิจารณาก่อนที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาพิจารณา และมีความเห็นในปัญหาดังกล่าว ให้องค์คณะผู้พิพากษาคดีนั้นรอฟังความเห็นของที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกาก่อนมีคำพิพากษาคดีดังกล่าว

ส่วนที่ ๓

การทำความเข้าใจในการวินิจฉัยคดี

ข้อ ๒๘ เมื่อเสร็จการไต่สวนแล้วให้องค์คณะผู้พิพากษานัดประชุมปรึกษาหารือประเด็นข้อเท็จจริง และข้อกฎหมาย ก่อนทำความเข้าใจในการวินิจฉัยคดี

การวินิจฉัยข้อเท็จจริง ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจรับฟังพยานหลักฐานในสำนวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. และที่ศาลไต่สวนเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร

ข้อ ๒๙ ความเห็นในการวินิจฉัยคดี อย่างน้อยต้องประกอบด้วย

- (๑) ชื่อคู่ความทุกฝ่าย
- (๒) เหตุผลในการวินิจฉัยทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายโดยย่อ
- (๓) บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิง
- (๔) คำวินิจฉัยคดีรวมทั้งการดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินที่เกี่ยวข้อง ถ้ามี

ความเห็นในการวินิจฉัยคดีตามวรรคหนึ่ง ให้ประกาศไว้หน้าศาลและเผยแพร่ในเว็บไซต์ของศาล ภายในสิบสี่วันนับแต่วันอ่านคำพิพากษา

หมวด ๓

การร้องฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่

ข้อ ๓๐ คำร้องขอให้ร้องฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ต้องแสดงพยานหลักฐานใหม่ที่อาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พร้อมทั้งชี้ช่องพยานหลักฐานนั้นให้ชัดเจน และเหตุผลที่อาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ

พยานหลักฐานใหม่ตามวรรคหนึ่ง ต้องเป็นพยานหลักฐานสำคัญและยังไม่เคยปรากฏในสำนวนคดี ซึ่งหากรับฟังพยานหลักฐานใหม่เช่นว่านั้นแล้วจะทำให้ผลของคำพิพากษาเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ

ทั้งนี้ พยานหลักฐานใหม่ไม่รวมถึงการกลับคำให้การของพยานในคดี

ข้อ ๓๑ ให้จำเลยส่งสำเนาคำร้องขอให้ร้องฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ และสำเนาพยานหลักฐาน หรือภาพถ่ายพยานวัตถุต่อศาล เพื่อส่งให้แก่โจทก์หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง หากโจทก์ประสงค์คัดค้านคำร้อง ให้ยื่นคำคัดค้านต่อศาลภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับสำเนาคำร้อง

ให้ประธานศาลฎีกาเรียกประชุมใหญ่ศาลฎีกาเพื่อเลือกผู้พิพากษาในศาลฎีกาซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกาหรือผู้พิพากษาอาวุโสซึ่งเคยดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกาและไม่เคยพิจารณาคดีนั้นมาก่อนจำนวนเก้าคน ทำหน้าที่เป็นองค์คณะตรวจคำร้อง ใต้สวน และมีคำสั่งให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่หรือไม่ คำสั่งศาลในกรณีเช่นนี้ให้เป็นที่สุด

ในกรณีที่ยังคงคณะตามวรรคสองมีคำสั่งให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ ให้ดำเนินการเลือกองค์คณะผู้พิพากษาตามมาตรา ๑๑ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ ที่ไม่เคยพิจารณาคดีนั้นมาก่อนเพื่อทำหน้าที่ใต้สวนพยานหลักฐานใหม่และมีคำวินิจฉัยว่าจำเลยกระทำความผิดหรือไม่

หากจำเลยยื่นคำร้องขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่พร้อมกับการยื่นอุทธรณ์คำพิพากษาหรืออยู่ระหว่างการดำเนินคดีในชั้นอุทธรณ์ตามความในหมวด ๖ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ ให้รื้อการดำเนินการเกี่ยวกับคำร้องขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ไว้จนกว่าการดำเนินคดีในชั้นอุทธรณ์สิ้นสุดแล้ว

ข้อ ๓๒ เมื่อจำเลยยื่นคำร้องขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่แล้วถึงแก่ความตาย ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยาของจำเลยจะดำเนินคดีต่างผู้ตายต่อไปก็ได้ แต่ต้องยื่นคำร้องเข้ามาในคดีภายในสามเดือนนับแต่วันที่จำเลยถึงแก่ความตาย มิฉะนั้น ให้ศาลจำหน่ายคดีจากสารบบความ

ข้อ ๓๓ การพิจารณาคดีที่รื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่ หากเห็นว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิดหรือข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ ให้พิพากษายกคำพิพากษาเดิมและพิพากษาว่าจำเลยมิได้กระทำความผิดหรือพิพากษาใหม่ตามข้อเท็จจริงที่เปลี่ยนแปลงไปแล้วแต่กรณี แต่ทั้งนี้ จะพิพากษาให้จำเลยรับโทษอาญาหรือรับผิดในทางแพ่งเกินกว่าคำพิพากษาเดิมมิได้ ในกรณีที่เห็นว่าจำเลยกระทำความผิดให้พิพากษายกคำร้อง

เมื่อศาลได้มีคำพิพากษาอย่างหนึ่งอย่างใดตามวรรคหนึ่งแล้ว โจทก์หรือจำเลยมีสิทธิอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาได้

ข้อ ๓๔ ให้นำความในหมวด ๒ ส่วนที่ ๒ และส่วนที่ ๓ มาใช้บังคับในหมวดนี้ด้วยโดยอนุโลม

หมวด ๔

การดำเนินคดีร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน

ข้อ ๓๕ เมื่อศาลได้รับคำร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน ให้ประกาศคำร้อง ณ ที่ทำการศาลฎีกา ศาลจังหวัดแห่งท้องที่ที่ทรัพย์สินนั้นตั้งอยู่ และประกาศในหนังสือพิมพ์ที่มีจำหน่ายแพร่หลายทั่วไปหรือสื่อใดตามที่เห็นสมควรอย่างน้อยสามวันติดต่อกัน หากผู้ครอบครองหรือมีชื่อเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินมิใช่ผู้ถูกกล่าวหา ให้ส่งสำเนาประกาศแก่บุคคลดังกล่าวด้วย

หากห้องที่ที่ทรัพย์สินนั้นตั้งอยู่เป็นห้องที่นอกราชอาณาจักรและการประกาศคำร้องอาจทำให้การดำเนินคดีล่าช้า ศาลจะมีคำสั่งให้ประกาศคำร้องที่ภูมิลำเนาของผู้ถูกกล่าวหาแทนการประกาศคำร้องที่ศาลแห่งห้องที่ที่ทรัพย์สินนั้นตั้งอยู่ หรือมีคำสั่งอื่นใดตามที่เห็นสมควรก็ได้

ข้อ ๓๖ คำคัดค้านให้ทำเป็นหนังสือยื่นต่อศาลภายในสิบห้าวันนับแต่วันได้รับสำเนาคำร้อง โดยให้ระบุเหตุแห่งการคัดค้านโดยละเอียดและให้ศาลส่งสำเนาคำคัดค้านให้แก่คู่ความทุกฝ่าย

ข้อ ๓๗ ให้องค์คณะผู้พิพากษาไต่สวนพยานหลักฐานของผู้ถูกกล่าวหาและคำคัดค้านของบุคคลภายนอกก่อน แล้วจึงไต่สวนพยานหลักฐานของผู้ร้อง เว้นแต่จะเห็นสมควรเป็นประการอื่น

หากผู้ถูกกล่าวหาไม่ยื่นคำคัดค้านหรือยอมรับข้อเท็จจริงตามคำร้อง ศาลอาจไต่สวนพยานหลักฐานของผู้ร้องได้ตามที่เห็นสมควร

ข้อ ๓๘ ถ้าผู้ถูกกล่าวหาพิสูจน์ได้ว่าทรัพย์สินที่ร้องขอให้ตกเป็นของแผ่นดินมิได้เกิดจากการร่ำรวยผิดปกติ ให้ศาลสั่งยกคำร้องโดยไม่ต้องวินิจฉัยคำคัดค้านของบุคคลภายนอก

ข้อ ๓๙ ให้นำความในหมวด ๒ ส่วนที่ ๒ และส่วนที่ ๓ มาใช้บังคับในหมวดนี้ด้วยโดยอนุโลม

หมวด ๕

การดำเนินคดีต่อกรรมการ บ.ป.ช.

ข้อ ๔๐ เมื่อประธานศาลฎีกาแต่งตั้งคณะผู้ไต่สวนอิสระตามมาตรา ๔๙ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ แล้วให้แจ้งรายชื่อคณะผู้ไต่สวนอิสระไปยังประธานรัฐสภาภายในเจ็ดวันนับแต่วันแต่งตั้ง และให้ประกาศรายชื่อคณะผู้ไต่สวนอิสระไว้ที่ศาลฎีกา

ข้อ ๔๑ ให้แผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกาแจ้งรายชื่อคณะผู้ไต่สวนอิสระไปยังผู้ไต่สวนอิสระที่ได้รับการแต่งตั้งทุกคน และดำเนินการให้มีการประชุมคณะผู้ไต่สวนอิสระเพื่อพิจารณาคำร้องขอของประธานรัฐสภาโดยเร็ว

ข้อ ๔๒ การประชุมคณะผู้ไต่สวนอิสระครั้งแรก ให้คณะผู้ไต่สวนอิสระลงมติเลือกผู้ไต่สวนอิสระคนใดคนหนึ่งเป็นประธานคณะผู้ไต่สวนอิสระคนนั้น ๆ หากลงมติแล้วมีผู้ได้คะแนนเท่ากัน ให้ลงมติเฉพาะผู้ที่มีคะแนนเท่ากันจนกว่าจะได้ผู้มีคะแนนสูงสุด

ข้อ ๔๓ ผู้ไต่สวนอิสระอาจถูกคัดค้านในเหตุ ดังต่อไปนี้

(๑) รู้เห็นเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับเรื่องที่ถูกกล่าวหา

(๒) มีส่วนได้เสียในเรื่องที่ถูกกล่าวหา

(๓) มีสาเหตุโกรธเคืองกับผู้ถูกกล่าวหา

(๔) เป็นคู่สมรส บุพการี ผู้สืบสันดาน หรือพี่น้องร่วมบิดามารดาหรือร่วมบิดาหรือมารดากับผู้ถูกกล่าวหา

(๕) มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดในฐานะญาติ หรือเป็นหุ้นส่วน หรือมีผลประโยชน์ร่วมกัน หรือขัดแย้งในทางธุรกิจกับผู้ถูกกล่าวหา

การคัดค้านให้ยื่นคำร้องคัดค้านเป็นหนังสือระบุเหตุผลและรายละเอียดที่เกี่ยวข้องต่อประธานศาลฎีกา ภายในสิบสี่วันนับแต่วันที่ประกาศรายชื่อคณะผู้ไต่สวนอิสระตามข้อ ๔๐

ในกรณีที่ปรากฏว่ามีการแต่งตั้งบุคคลตามวรรคหนึ่งเป็นผู้ไต่สวนอิสระ ให้ผู้ไต่สวนอิสระผู้นั้นแจ้งต่อประธานศาลฎีกาโดยเร็ว ระหว่างนั้นห้ามมิให้ผู้ไต่สวนอิสระผู้นั้นยุ่งเกี่ยวกับการดำเนินการของคณะผู้ไต่สวนอิสระ

หากประธานศาลฎีกาเห็นว่าผู้ไต่สวนอิสระผู้ใดอาจถูกคัดค้านได้ในเหตุตามวรรคหนึ่งหรือคำร้องคัดค้านมีเหตุอันสมควร ให้แต่งตั้งผู้ไต่สวนอิสระใหม่แทนผู้ไต่สวนอิสระผู้นั้น แต่ไม่มีผลกระทบต่อผลการดำเนินการใด ๆ ที่ผู้ไต่สวนอิสระผู้นั้นได้กระทำไปแล้ว เว้นแต่จะเป็นการกระทำโดยทุจริต

ข้อ ๔๔ ให้คณะผู้ไต่สวนอิสระแจ้งเป็นหนังสือให้กรรมการ ป.ป.ช. ผู้ถูกกล่าวหาทราบข้อกล่าวหา การส่งคำสั่งหรือเอกสารให้กรรมการ ป.ป.ช. ผู้ถูกกล่าวหา ให้ส่งโดยเจ้าพนักงานศาลหรือส่งโดยวิธีอื่นตามที่คณะผู้ไต่สวนอิสระกำหนด เพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบข้อหาหรือคำสั่งหรือถือว่าได้รับคำสั่งตามวิธีการที่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

ข้อ ๔๕ ให้คณะผู้ไต่สวนอิสระดำเนินการตรวจคำร้อง กำหนดประเด็น รวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อให้ได้ความว่ากรรมการ ป.ป.ช. ผู้ถูกกล่าวหา มีพฤติการณ์ร้ายแรงผิดปกติ ทุจริตต่อหน้าที่ หรือจงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายตามข้อกล่าวหาหรือไม่

ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง คณะผู้ไต่สวนอิสระมีหน้าที่และอำนาจเช่นเดียวกับคณะกรรมการ ป.ป.ช. ตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต โดยอนุโลม และมีอำนาจแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลซึ่งมิใช่ข้าราชการตุลาการเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามที่มอบหมายในการให้ความช่วยเหลือหรือสนับสนุนในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะผู้ไต่สวนอิสระ

ข้อ ๔๖ กรรมการ ป.ป.ช. ผู้ถูกกล่าวหา มีสิทธิขอให้คณะผู้ไต่สวนอิสระทำการไต่สวนพยานหลักฐานที่ตนเสนอได้ และคณะผู้ไต่สวนอิสระมีอำนาจไต่สวนพยานหลักฐานดังกล่าวได้ตามที่เห็นสมควร

กรรมการ ป.ป.ช. ผู้ถูกกล่าวหาซึ่งต้องแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินเป็นหนังสือ นั้น จะชี้แจงด้วยวาจาโดยการตอบคำถามของคณะผู้ไต่สวนอิสระหรือโดยแถลงการณ์ด้วยวาจาก็ได้

ข้อ ๔๗ กรณีกรรมการ ป.ป.ช. ผู้ถูกกล่าวหาไม่มาให้คณะผู้ไต่สวนอิสระดำเนินการไต่สวน โดยไม่มีเหตุอันสมควร คณะผู้ไต่สวนอิสระอาจดำเนินการไต่สวนพยานหลักฐานอื่นต่อไป หรือยุติการไต่สวนแล้วลงมติก็ได้

ความในวรรคหนึ่ง ให้ใช้บังคับในกรณีกรรมการ ป.ป.ช. ผู้ถูกกล่าวหาได้รับคำสั่งให้แสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน ตามมาตรา ๕๕ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ แต่ไม่แสดงรายการทรัพย์สินหรือหนี้สินหรือแสดงรายการไม่ถูกต้องตามคำสั่งคณะผู้ไต่สวนอิสระ โดยอนุโลม

ข้อ ๔๘ กรรมการ ป.ป.ช. ผู้ถูกกล่าวหา มีสิทธินำนายความเข้าฟังในการชี้แจงข้อกล่าวหา หรือการให้ปากคำของตนต่อคณะผู้ไต่สวนอิสระได้

การรับฟังคำชี้แจงของกรรมการ ป.ป.ช. ผู้ถูกกล่าวหา หรือการสอบปากคำกรรมการ ป.ป.ช. ผู้ถูกกล่าวหาหรือพยาน ต้องมีคณะผู้ไต่สวนอิสระไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งร่วมในการดำเนินการ

ห้ามมิให้ผู้ไต่สวนอิสระทำหรือจัดให้ทำการใด ๆ ซึ่งเป็นการล่อลวงหรือขู่เข็ญหรือให้สัญญาแก่กรรมการ ป.ป.ช. ผู้ถูกกล่าวหาหรือพยานเพื่อจูงใจให้เขาให้ถ้อยคำใด ๆ ในเรื่องที่กล่าวหา

ข้อ ๔๙ รายงานการไต่สวนข้อเท็จจริงและความเห็นของคณะผู้ไต่สวนอิสระต้องประกอบด้วยสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้

- (๑) ชื่อและตำแหน่งของผู้ถูกกล่าวหา
- (๒) เรื่องที่ถูกกล่าวหา
- (๓) ข้อกล่าวหาและสรุปข้อเท็จจริงที่ได้จากการไต่สวน
- (๔) เหตุผลในการวินิจฉัยทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย
- (๕) บทบัญญัติของกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิง
- (๖) สรุปความเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่กล่าวหา

ข้อ ๕๐ เมื่อดำเนินการไต่สวนแล้วเสร็จ และดำเนินการตามมาตรา ๕๖ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ แล้ว ให้คณะผู้ไต่สวนอิสระรายงานผลการไต่สวนข้อเท็จจริงให้ประธานศาลฎีกาทราบโดยเร็ว และแจ้งผลการไต่สวนข้อเท็จจริงให้ประธานรัฐสภาทราบ

ข้อ ๕๑ ให้ประธานแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกามอบหมายให้ข้าราชการศาลยุติธรรม พนักงานราชการศาลยุติธรรมและลูกจ้างในศาลฎีกา ปฏิบัติงานธุรการทางคดีในลักษณะเดียวกับงานตามที่กำหนดในข้อ ๑๔ ให้แก่คณะผู้ไต่สวนอิสระ

หมวด ๖

การริบทรัพย์สินและการเรียกค่าเสียหายส่วนแบ่ง

ข้อ ๕๒ กรณีที่ศาลอาจมีคำสั่งริบทรัพย์สิน หรือประโยชน์ หรือบังคับเอาแก่ทรัพย์สินอื่นของผู้ไม่ชำระเงินแทนตามมูลค่า ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๔๒ มาตรา ๔๓ และมาตรา ๔๔ หากปรากฏว่า มีบุคคลใดเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินหรือประโยชน์ดังกล่าว ให้ศาลแจ้งบุคคลนั้นเพื่อจัดส่ง

เอกสารที่เกี่ยวกับทรัพย์สินหรือประโยชน์นั้น หรือสัญญา หรือเอกสารอื่นที่จำเป็น หรือตัวทรัพย์สิน เพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษา

กรณีมีเหตุจำเป็นและสมควรในการเก็บรักษาหรือดำเนินการเกี่ยวแก่ทรัพย์สินเช่นว่านั้น ศาลมีอำนาจสั่งให้พนักงานสอบสวน หน่วยราชการ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐดำเนินการเพื่อประโยชน์ในการนั้นได้

ข้อ ๕๓ การดำเนินคดีส่วนแพ่งที่เกี่ยวข้องเนื่องกับมูลคดีที่กล่าวหาให้ใช้ระบบไต่สวนเช่นเดียวกับคดีส่วนอาญา และดำเนินคดีไปพร้อมกับคดีส่วนอาญา เว้นแต่หากการดำเนินคดีส่วนแพ่ง จะทำให้คดีส่วนอาญาล่าช้า ศาลจะพิจารณาพิพากษาคดีส่วนอาญาไปก่อนก็ได้ หลังจากนั้น ให้ศาลยกคดีส่วนแพ่งขึ้นพิจารณาโดยเร็ว

หมวด ๗

การดำเนินคดีเกี่ยวกับการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน

ข้อ ๕๔ ในคดีที่ผู้ถูกกล่าวหาว่าจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินหรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินหรือหนี้สินอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ในตำแหน่งที่ดำรงอยู่ในปัจจุบันหรือตำแหน่งที่ดำรงอยู่ก่อนหน้านั้นและปัจจุบันยังคงดำรงตำแหน่ง เจ้าพนักงานของรัฐที่มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน เมื่อศาลมีคำสั่งรับคำร้องแล้ว ไม่ว่าผู้ถูกกล่าวหาจะต้องหยุดปฏิบัติหน้าที่หรือไม่ ให้แจ้งเรื่องดังกล่าวให้ผู้ถูกกล่าวหาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบด้วย

ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาว่าผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิดตามที่ผู้ถูกกล่าวหาตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลสั่งให้ผู้ถูกกล่าวหาพ้นจากตำแหน่งเจ้าพนักงานของรัฐที่ดำรงอยู่

ข้อ ๕๕ ให้นำความในหมวด ๒ มาใช้บังคับในหมวดนี้ด้วยโดยอนุโลม

หมวด ๘

อุทธรณ์

ข้อ ๕๖ ให้องค์คณะผู้พิพากษาหรือผู้พิพากษาประจำแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกาในกรณีที่องค์คณะผู้พิพากษาไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ตามข้อ ๙ มีอำนาจตรวจความเรียบร้อยของอุทธรณ์ ความถูกต้องในการที่จำเลยแสดงตน และมีคำสั่งให้ส่งสำเนาให้อีกฝ่ายแก่ภายในสิบห้าวัน

ข้อ ๕๗ ให้องค์คณะวินิจฉัยอุทธรณ์เป็นผู้วินิจฉัยว่าสมควรมีคำสั่งรับอุทธรณ์หรือไม่

ข้อ ๕๘ ปัญหาข้อกฎหมายสำคัญที่จะให้วินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาตามมาตรา ๖๔ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ ให้รวมถึงกรณี ดังต่อไปนี้

(๑) ปัญหาข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

(๒) เมื่อคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลได้วินิจฉัยข้อกฎหมายที่สำคัญขัดกัน หรือขัดกับแนวบรรทัดฐานของคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกา

(๓) คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลได้วินิจฉัยข้อกฎหมายที่สำคัญซึ่งยังไม่มีแนวคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกามาก่อน

(๔) เพื่อเป็นการพัฒนาการตีความกฎหมาย

ข้อ ๕๙ องค์คณะวินิจฉัยอุทธรณ์มีอำนาจดำเนินการตามข้อ ๑๓ และข้อ ๑๔ เพื่อมอบหมายหรือมีคำสั่งแต่งตั้งเลขานุการองค์คณะผู้พิพากษาชั้นวินิจฉัยอุทธรณ์และเจ้าหน้าที่ประจำคดี โดยเลขานุการองค์คณะจะต้องไม่เป็นหรือเคยเป็นผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ช่วยเหลือในการดำเนินคดีนั้นมาก่อน

ข้อ ๖๐ ในกรณีที่ศาลนัดฟังคำพิพากษาหรือคำสั่งชั้นอุทธรณ์ แต่จำเลยที่ทราบนัดโดยชอบแล้วไม่มาฟังคำพิพากษาหรือคำสั่ง ให้ศาลอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งสืบหลังจำเลยได้ และให้ถือว่าจำเลยได้ฟังคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นแล้ว

หมวด ๙

การบังคับคดี

ข้อ ๖๑ การบังคับคดีอาญาให้เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา การบังคับคดีแพ่งให้เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยให้นำวิธีการคุ้มครองชั่วคราวมาใช้บังคับแก่การดำเนินคดีส่วนแพ่ง การริบทรัพย์สิน และการชำระเงินแทนตามมูลค่าได้ตามควรแก่กรณี

เมื่อคดีถึงที่สุดแล้ว ให้ผู้พิพากษาประจำแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกาจำนวนสามคนมีอำนาจออกหมายหรือคำสั่งใด ๆ ตามที่เห็นสมควร เพื่อบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล

ข้อ ๖๒ เมื่อบุคคลภายนอกยื่นคำร้องหรือคำขอต่อศาลในชั้นบังคับคดี ให้ผู้พิพากษาประจำแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกาอย่างน้อยสามคนเป็นองค์คณะพิจารณาชี้ขาดคำร้องหรือคำขอดังกล่าว

หมวด ๑๐

สำนวนคดีและแบบพิมพ์

ข้อ ๖๓ ในกรณีที่ต้องใช้แบบพิมพ์ของศาล ให้ใช้แบบพิมพ์ตามที่ประธานศาลฎีกากำหนด

ข้อ ๖๔ เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบ การศึกษา หรือการพัฒนากฎหมาย ให้จัดทำสำนวนคดีตลอดจนเอกสารที่คู่ความอ้างส่งศาลในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เก็บรักษาไว้เป็นหลักฐาน

หมวด ๑๑

ค่าฤชาธรรมเนียม

ข้อ ๖๕ การดำเนินการทางศาลตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ ของอัยการสูงสุดและคณะกรรมการ ป.ป.ช. ตามมาตรา ๒๓ หรือการร้องขอเรียกค่าเสียหาย ซึ่งผู้เสียหายยื่นคำร้องเข้ามาในคดี ให้ได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียม

หมวด ๑๒

การบังคับตามบทเฉพาะกาล

ข้อ ๖๖ การพิจารณาคดีที่ไม่ต้องกระทำต่อหน้าจำเลยหรือผู้ถูกกล่าวหาสำหรับคดีที่ค้างพิจารณาอยู่ในศาลตามมาตรา ๖๙ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ เมื่อโจทก์หรือผู้กล่าวหายื่นคำร้องขอต่อศาลเพื่อยกคดีขึ้นพิจารณาต่อไป ให้รายงานผลการติดตามจับกุมต่อศาลด้วย

เมื่อองค์คณะผู้พิพากษามีคำสั่งให้ยกคดีขึ้นพิจารณา ให้ส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้อง รวมทั้งสำเนาคำร้องขอให้ยกคดีขึ้นพิจารณาแก่จำเลย หากจำเลยไม่มาศาลในวันนัดให้ออกหมายจับจำเลยเพื่อดำเนินการตามมาตรา ๒๘ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ ต่อไป

ประกาศ ณ วันที่ ๒๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๒

ชีพ จุลมนต์

ประธานศาลฎีกา

ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา

ว่าด้วยการยื่น ส่ง และรับคำคู่ความและเอกสารทางระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์ (ฉบับที่ ๒)

พ.ศ. ๒๕๖๒

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการยื่น ส่ง และรับคำคู่ความและเอกสารทางระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. ๒๕๖๐

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๓๔/๑ และมาตรา ๖๘ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. ๒๕๕๘ (ฉบับที่ ๒๘) ประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาออกข้อกำหนดไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ข้อกำหนดนี้เรียกว่า “ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการยื่น ส่ง และรับคำคู่ความและเอกสารทางระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๒”

ข้อ ๒ ข้อกำหนดนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ ๓ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นข้อ ๒๐/๑ แห่งข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการยื่น ส่ง และรับคำคู่ความและเอกสารทางระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. ๒๕๖๐

“ข้อกำหนดนี้ให้ใช้บังคับอื่นที่มีกฎหมายบัญญัติให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งไปใช้บังคับโดยอนุโลมด้วย”

ประกาศ ณ วันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๒

ไสลเกษ วัฒนพันธุ์

ประธานศาลฎีกา

ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา

ว่าด้วยการจัดทำสารบบความ สารบบคำพิพากษา และการรวบรวมเก็บรักษาเอกสารในสำนวนความ
ในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

พ.ศ. ๒๕๖๒

โดยที่เป็นการสมควรให้มีข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการจัดทำสารบบความ สารบบคำพิพากษา และการรวบรวมเก็บรักษาเอกสารในสำนวนความในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕๑ วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ๒๘) พ.ศ. ๒๕๕๘ ประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาออกข้อกำหนดไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ข้อกำหนดนี้เรียกว่า “ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการจัดทำสารบบความ สารบบคำพิพากษา และการรวบรวมเก็บรักษาเอกสารในสำนวนความในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. ๒๕๖๒”

ข้อ ๒ ข้อกำหนดนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ ๓ ในข้อกำหนดนี้ เว้นแต่ข้อความจะแสดงให้เห็นเป็นอย่างอื่นและที่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

“ศาล” หมายความว่า ศาลฎีกา ศาลอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ภาค ศาลอุทธรณ์คดีชั้นอุทธรณ์พิเศษ ศาลชั้นต้น และให้หมายความรวมถึงสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาภาค

“หัวหน้าส่วนราชการศาลยุติธรรม” หมายความว่า ประธานศาลฎีกา ประธานศาลอุทธรณ์ ประธานศาลอุทธรณ์ภาค ประธานศาลอุทธรณ์คดีชั้นอุทธรณ์พิเศษ อธิบดีผู้พิพากษาศาลชั้นต้น อธิบดีผู้พิพากษาภาค และผู้พิพากษาหัวหน้าศาล

“ผู้อำนวยการ” หมายความว่า ผู้อำนวยการสำนักผู้อำนวยการประจำศาลหรือผู้อำนวยการสำนักงานประจำศาล

“เจ้าหน้าที่” หมายความว่า เจ้าหน้าที่ศาลยุติธรรมที่ได้รับมอบหมายให้มีหน้าที่

“เอกสาร” หมายความว่า บรรดาเอกสารในสำนวนความ เช่น รายงานและเอกสารที่ส่งต่อศาลหรือศาลทำขึ้น คำพิพากษา คำสั่ง คำสั่งชี้ขาดคดี พยานเอกสาร แผนที่ ภาพถ่าย ภาพถ่าย พยานวัตถุ คำบังคับ หมายถึงบังคับคดี และให้หมายความรวมถึงหลักฐานการรับจ่ายเงินที่เกี่ยวกับคดี

“ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์” หมายความว่า ข้อความที่ได้สร้าง ส่ง รับ เก็บรักษา หรือประมวลผลด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์

“ผู้จัดทำหรือแปลง” หมายความว่า เจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่จัดทำหรือแปลงเอกสารให้อยู่ในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

“ผู้ตรวจสอบ” หมายความว่า เจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่ตรวจสอบและรับรองคุณภาพของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์และกระบวนการจัดทำหรือแปลงเอกสารให้อยู่ในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

ข้อ ๔ สารบบความ สารบบคำพิพากษา และเอกสารที่ได้จัดทำหรือแปลงให้อยู่ในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ตามข้อกำหนดนี้ ให้ถือเป็นต้นฉบับหรือเอกสารเทียบเท่าฉบับเดิม และถือว่ามี การลงลายมือชื่อโดยผู้ที่เกี่ยวข้องแล้ว แล้วแต่กรณี

หมวด ๑

การจัดทำสารบบความและสารบบคำพิพากษาในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

ข้อ ๕ ให้ศาลจัดทำสารบบความในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ตามที่สำนักงานศาลยุติธรรมกำหนด โดยอย่างน้อยต้องมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

(๑) ชื่อศาล

(๒) หมายเลขคดี

(๓) ประเภทคดี

(๔) วันเดือนปีที่ยื่นคำฟ้อง

(๕) ข้อมูลเกี่ยวกับคู่ความเท่าที่ปรากฏ เช่น ชื่อ ชื่อสกุล เพศ อายุ สัญชาติ อาชีพ ที่อยู่ วันเดือนปีเกิด หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชนหรือหนังสือเดินทาง

(๖) ข้อหาและคำขอบังคับ รวมทั้งชื่อกฎหมายและเลขมาตราในกฎหมาย (ถ้ามี)

(๗) จำนวนทุนทรัพย์ ในกรณีเป็นคดีมีทุนทรัพย์

(๘) สถานที่มูลคดีเกิดหรือสถานที่เกิดข้อพิพาท (ถ้ามี)

(๙) ชื่อผู้พิพากษาที่รับคำฟ้อง

ข้อ ๖ ให้ศาลจัดทำสารบบคำพิพากษาในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ตามที่สำนักงานศาลยุติธรรมกำหนด โดยอย่างน้อยต้องมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

(๑) รายละเอียดตามข้อ ๕

(๒) วันเดือนปีที่ศาลอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดี

(๓) คำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดีโดยย่อ

(๔) ชื่อผู้พิพากษาที่ตัดสินคดี

ข้อ ๗ ในกรณีที่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายละเอียดในคำฟ้อง คำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดี ให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการตรวจสอบและแก้ไขข้อมูลในสารบบความและสารบบคำพิพากษาให้ถูกต้อง ครบถ้วนโดยเร็ว

หมวด ๒

การรวบรวมและเก็บรักษาเอกสารในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

ข้อ ๘ ศาลาการรวบรวมและเก็บรักษาเอกสารในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ก็ได้ โดยมีหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

(๑) ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่จัดทำหรือแปลงต้องมีความหมายหรือรูปแบบเหมือนกับเอกสาร และข้อความเดิมซึ่งนำมาจัดทำหรือแปลงให้อยู่ในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ โดยผู้จัดทำหรือแปลง จะต้องตรวจสอบและรับรองว่าข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้น มีความหมายหรือรูปแบบเหมือนกับเอกสารและข้อความเดิม

(๒) ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ต้องจัดทำหรือแปลงขึ้นด้วยวิธีการที่เชื่อถือได้ในการระบุตัวตน ผู้จัดทำหรือแปลงที่รับผิดชอบในการจัดทำหรือแปลงนั้น

(๓) ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ต้องจัดทำหรือแปลงโดยมีเทคโนโลยีและมาตรการป้องกันมิให้มีการเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขเกิดขึ้นกับข้อมูลนั้น เว้นแต่การรับรองหรือบันทึกเพิ่มเติมซึ่งไม่มีผลต่อความหมายของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

ข้อ ๙ เมื่อหัวหน้าส่วนราชการศาลยุติธรรมกำหนดให้มีการรวบรวมและเก็บรักษาเอกสารในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ตามข้อ ๘ แล้ว ให้ผู้อำนวยการมอบหมายเจ้าหน้าที่เป็นผู้จัดทำหรือแปลง

ข้อ ๑๐ ให้ผู้จัดทำหรือแปลงดำเนินการจัดทำหรือแปลงเอกสารให้อยู่ในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ และบันทึกข้อมูลดังกล่าวลงในระบบคอมพิวเตอร์ โดยอย่างน้อยต้องดำเนินการ ดังนี้

(๑) ตรวจสอบเอกสารและข้อความที่จะนำไปจัดทำหรือแปลงให้เป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ โดยให้ตรวจสอบความครบถ้วน จำนวนหน้า การจัดเรียงลำดับ เนื้อหา รูปแบบ และความชัดเจนของข้อความทั้งหมด ทั้งนี้ ให้จัดเรียงลำดับตามลำดับเอกสารในสำนวนความ

(๒) บันทึกเมตาดาตา (metadata) ที่แสดงสาระสำคัญอันเป็นคุณลักษณะเฉพาะ รายละเอียดของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งจะช่วยให้สามารถสืบค้นเอกสารและข้อความได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ โดยอย่างน้อยต้องประกอบด้วย หมายเลขคดี ชื่อศาล ชื่อคู่ความ และจำนวนภาพเอกสาร

(๓) กำหนดค่าความละเอียดของภาพ (resolution) และสี (bit depth) ของเครื่องสแกนเนอร์ หรืออุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดทำหรือแปลง ไม่ต่ำกว่ามาตรฐานขั้นต่ำ ดังนี้

- ก. ภาพลายเส้น หรือภาพขาวดำ อย่างน้อย ๑๕๐ จุดต่อนิ้ว (dot per inch หรือ dpi)
- ข. ภาพสีเทา อย่างน้อย ๒๐๐ จุดต่อนิ้ว
- ค. ภาพสี อย่างน้อย ๓๐๐ จุดต่อนิ้ว
- ง. ภาพขาว-ดำ มีค่าความละเอียดของสีเท่ากับ ๑ บิต (bit)
- จ. ภาพสีเทา (grayscale) มีค่าความละเอียดของสีเท่ากับ ๘ บิต
- ช. ภาพสี มีค่าความละเอียดของสีเท่ากับ ๒๔ บิต

(๔) บันทึกข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เป็นไฟล์ประเภท PDF หรือ PDF/A โดยตั้งชื่อไฟล์ที่มีความหมายสื่อถึงเนื้อหาของข้อมูลเพื่อสามารถสืบค้นได้ และชื่อไฟล์ดังกล่าวจะต้องไม่ซ้ำกัน

(๕) เมื่อดำเนินการตามข้อ ๑๐ (๑) - (๔) แล้ว ให้ตรวจทานความถูกต้องครบถ้วนของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่ได้จัดทำหรือแปลงอีกครั้ง แล้วบันทึกการดำเนินการไว้เป็นหลักฐาน โดยอย่างน้อยต้องมีรายละเอียด ดังนี้

- ก. ชื่อหรือรายการข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่จัดทำหรือแปลง
- ข. ชื่อผู้จัดทำหรือแปลง
- ค. โปรแกรมและรูปแบบที่ใช้ในการจัดทำหรือแปลง
- ง. วัน เดือน ปี และเวลาที่จัดทำหรือแปลง

ข้อ ๑๑ เมื่อผู้จัดทำหรือแปลงดำเนินการตามข้อ ๑๐ เสร็จแล้ว ให้ผู้อำนวยการมอบหมายเจ้าหน้าที่ซึ่งไม่ใช่ผู้จัดทำหรือแปลงเป็นผู้ตรวจสอบเพื่อดำเนินการตรวจสอบและรับรองคุณภาพของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ กระบวนการจัดทำหรือแปลง และความถูกต้องครบถ้วนของเมตาเดตา (metadata) โดยอย่างน้อยต้องดำเนินการ ดังนี้

(๑) ตรวจสอบและรับรองคุณภาพของเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการดำเนินการ โดยตรวจสอบความละเอียดของภาพ (resolution) และสี (bit depth) ของเครื่องสแกนเนอร์ และอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดทำหรือแปลงเอกสาร ให้เป็นไปตามมาตรฐานตามข้อ ๑๐ (๓)

(๒) ตรวจสอบและรับรองขั้นตอนการดำเนินการ โดยตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของขั้นตอนในการจัดทำหรือแปลงตามข้อ ๑๐

(๓) ตรวจสอบและรับรองคุณภาพของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่ผ่านการจัดทำหรือแปลง โดยตรวจสอบความคมชัด ความเอียง และความถูกต้องครบถ้วนของเนื้อหา จำนวนหน้าและการจัดเรียงลำดับของข้อมูลภาพ (image) เปรียบเทียบกับต้นฉบับเอกสาร (ถ้ามี)

(๔) ตรวจสอบและรับรองคุณภาพและความถูกต้องของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้ในการระบุตัวตนของผู้มีหน้าที่จัดทำหรือแปลง โดยตรวจสอบชื่อผู้ใช้ (username) ของผู้จัดทำหรือแปลง ให้ถูกต้องตรงกับของบุคคลที่จัดทำหรือแปลงเอกสารนั้น

(๕) ตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของเมตาเดตา (metadata) ตามข้อ ๑๐ (๒)

(๖) ในกรณีการดำเนินการสำหรับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่มีปริมาณมาก หรือการรวมข้อมูลจำนวนมากเป็นชุดเดียว การตรวจสอบและรับรองอาจใช้การสุ่มตัวอย่างในเชิงสถิติเพื่อตรวจสอบได้

(๗) จัดทำรายงานการตรวจสอบและรับรองคุณภาพ เพื่อยืนยันความถูกต้องครบถ้วนของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์และการดำเนินการของผู้จัดทำหรือแปลง

ข้อ ๑๒ ในกรณีที่ผู้ตรวจสอบพบว่าข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่ได้จัดทำหรือแปลงไม่ถูกต้อง ให้แจ้งข้อบกพร่องไปยังผู้จัดทำหรือแปลง เพื่อแก้ไขและดำเนินการตามข้อ ๑๐ และเมื่อผู้จัดทำหรือแปลงดำเนินการแก้ไขแล้ว ให้ผู้ตรวจสอบดำเนินการตรวจสอบตามข้อ ๑๑ อีกครั้งหนึ่ง

ข้อ ๑๓ บรรดาคำคู่ความและเอกสารที่ได้ยื่นเสร็จสมบูรณ์ในระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์ ตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการยื่น ส่ง และรับคำคู่ความและเอกสารทางระบบรับส่ง อิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. ๒๕๖๐ ให้ถือว่าเป็นเอกสารที่รวบรวมและเก็บรักษาในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ตามข้อกำหนดนี้แล้ว

ข้อ ๑๔ ให้สำนักงานศาลยุติธรรมกำหนดมาตรการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ด้วยวิธีการที่เชื่อถือได้ โดยให้ครอบคลุมมาตรการเกี่ยวกับการรักษาความมั่นคงปลอดภัย ของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ โดยอย่างน้อยต้องครอบคลุมหัวข้อ ดังต่อไปนี้

(๑) การลงทะเบียนผู้ใช้งาน โดยต้องกำหนดให้มีขั้นตอนการปฏิบัติสำหรับการลงทะเบียน ผู้ใช้งานเพื่อแสดงตัวตนเพื่อรับการอนุญาตให้เข้าถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์และการตัดออกจากทะเบียน ของผู้ใช้งานเมื่อมีการยกเลิกเพิกถอนการอนุญาตดังกล่าว

(๒) การบริหารจัดการสิทธิของผู้ใช้งาน โดยต้องจัดให้มีการควบคุมและจำกัดสิทธิเพื่อเข้าถึง และใช้งานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์แต่ละชนิดตามความเหมาะสม

(๓) การบริหารจัดการรหัสผ่านสำหรับผู้ใช้งาน (username และ password) โดยต้องจัด ให้มีกระบวนการบริหารจัดการรหัสผ่านสำหรับผู้ใช้งานอย่างรัดกุม

(๔) การทบทวนสิทธิการเข้าถึงของผู้ใช้งาน โดยต้องจัดให้มีกระบวนการทบทวนสิทธิ การเข้าถึงของผู้ใช้งานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ตามระยะเวลาที่กำหนดไว้

(๕) การใช้รหัสผ่าน โดยต้องกำหนดแนวปฏิบัติที่ดีสำหรับผู้ใช้งานในการกำหนดรหัสผ่าน การใช้งานรหัสผ่าน และการเปลี่ยนรหัสผ่านที่มีคุณภาพ

(๖) การป้องกันอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดทำหรือแปลงหรืออุปกรณ์อื่นที่เกี่ยวข้องในกรณีที่ไม่มี ผู้ใช้งาน โดยต้องกำหนดข้อปฏิบัติที่เหมาะสม เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ที่ไม่มีสิทธิสามารถเข้าถึงอุปกรณ์ ดังกล่าวในกรณีที่ไม่มีผู้ดูแล

หมวด ๓

การรับส่งสำนวนความและเอกสารด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์และการรับรองสิ่งพิมพ์ออก

ข้อ ๑๕ การรับส่งสำนวนความและเอกสารที่รวบรวมเก็บรักษาในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ตามข้อกำหนดนี้ระหว่างศาล อาจใช้วิธีการรับส่งทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์หรือวิธีการ ทางอิเล็กทรอนิกส์อื่นก็ได้ ทั้งนี้ หลักเกณฑ์และวิธีการให้เป็นไปตามที่สำนักงานศาลยุติธรรมประกาศกำหนด

ข้อ ๑๖ สิ่งพิมพ์ออกของสารบบความและสารบบคำพิพากษาตามหมวด ๑ กับเอกสาร ที่ได้จัดทำหรือแปลงให้อยู่ในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ตามหมวด ๒ ซึ่งจัดทำตามหลักเกณฑ์และ วิธีการที่สำนักงานศาลยุติธรรมประกาศกำหนด ให้ถือว่าเป็นสำเนาสารบบความหรือสารบบคำพิพากษา หรือเป็นสำเนาเอกสารในสำนวนความ แล้วแต่กรณี ที่ได้รับรองตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และให้ใช้แทนต้นฉบับได้

หมวด ๔

การเก็บรักษาและการทำลายสารบบความ สารบบคำพิพากษา และสำนวนความ

ข้อ ๑๗ สารบบความและสารบบคำพิพากษาในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ กับเอกสารที่ได้จัดทำหรือแปลงให้อยู่ในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ตามหมวด ๑ และหมวด ๒ ให้เก็บรักษาไว้โดยคำนึงถึงประโยชน์ต่อการอำนวยความสะดวกและสิทธิส่วนบุคคลของผู้มีส่วนได้เสีย เมื่อหมดความจำเป็นก็ให้ทำลายได้ตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกำหนด

ข้อ ๑๘ บรรดาสำนวนความและเอกสาร เมื่อได้จัดทำหรือแปลงให้อยู่ในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ตามข้อกำหนดนี้แล้ว ก็ให้ทำลายได้ตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกำหนด

สำหรับเอกสารสำคัญที่เป็นต้นฉบับซึ่งเป็นของคู่ความหรือบุคคลภายนอก เช่น โฉนดที่ดิน สมุดเงินฝาก พันธบัตร หรือเอกสารสิทธิ เมื่อหมดความจำเป็นแก่คดีก็ให้ศาลแจ้งให้ผู้มีสิทธิมารับต้นฉบับเอกสารคืนไป

หมวด ๕

อื่น ๆ

ข้อ ๑๙ ให้สำนักงานศาลยุติธรรมจัดให้มีระบบอิเล็กทรอนิกส์สำหรับศาลในการดำเนินงานเพื่อให้เป็นไปตามข้อกำหนดนี้ ระบบดังกล่าวอย่างน้อยต้องมีลักษณะที่สามารถใช้เป็นฐานข้อมูลกลางในการตรวจสอบ สืบค้น และเชื่อมโยงข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีมาตรการรักษาความมั่นคงปลอดภัยที่เหมาะสม โดยต้องจัดให้มีระบบฐานข้อมูลที่มีความมั่นคงปลอดภัยและมีพื้นที่เพียงพอต่อการจัดเก็บข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ตามข้อกำหนดนี้ รวมทั้งจัดให้มีระบบสำรองข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ (backup) และระบบการกู้คืนข้อมูล (data recovery) ที่เหมาะสม

ข้อ ๒๐ ให้สำนักงานศาลยุติธรรมออกประกาศกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการดำเนินงานเพื่อให้เป็นไปตามข้อกำหนดนี้

ในกรณีจำเป็นต้องมีวิธีการใดในทางธุรการเพื่อให้การปฏิบัติตามข้อกำหนดนี้เป็นไปโดยเรียบร้อย ให้เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมเป็นผู้กำหนดวิธีการนั้น

ข้อ ๒๑ บรรดาคดีที่ได้ยื่นฟ้องหรือศาลมีคำพิพากษานับแต่วันที่ข้อกำหนดนี้มีผลใช้บังคับ ให้ศาลจัดทำสารบบความหรือสารบบคำพิพากษาดังกล่าวตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ในหมวด ๑

ข้อ ๒๒ บรรดาคดีซึ่งถึงที่สุดนับแต่วันที่ข้อกำหนดนี้มีผลใช้บังคับ ให้ศาลดำเนินการรวบรวมและเก็บรักษาสำนวนความและเอกสารของคดีดังกล่าวในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ในหมวด ๒ เว้นแต่คดีใดมีพยานเอกสารจำนวนมาก ซึ่งเป็นภาระเกินสมควรในการดำเนินการ หัวหน้าส่วนราชการศาลยุติธรรมอาจกำหนดให้ทำในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ตามความเหมาะสมก็ได้

ข้อ ๒๓ ข้อกำหนดนี้ให้ใช้กับคดีอื่นที่มีกฎหมายบัญญัติให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งไปใช้บังคับโดยอนุโลมด้วย

ข้อ ๒๔ ให้ประธานศาลฎีกาเป็นผู้รักษาการตามข้อกำหนดนี้

ประกาศ ณ วันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๒

ชีพ จุลมนต์

ประธานศาลฎีกา

ศาลฎีกา

ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญ

ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ

พ.ศ. ๒๕๖๒

โดยที่มาตรา ๖ และมาตรา ๒๘ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ บัญญัติให้ประธานศาลรัฐธรรมนูญโดยมติของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจออกข้อกำหนดเพื่อให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และนอกจากที่บัญญัติไว้แล้วในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ให้ประธานศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจออกข้อกำหนดของศาลเกี่ยวกับการพิจารณาคดีได้เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และไม่สร้างขั้นตอนหรือก่อให้เกิดความล่าช้าโดยไม่จำเป็น จึงเป็นการสมควรให้มีข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ

ข้อกำหนดนี้มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลซึ่งมาตรา ๒๖ ประกอบมาตรา ๒๘ และมาตรา ๓๔ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย โดยเหตุผลและความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามข้อกำหนดนี้ เป็นไปเพื่อให้การพิจารณาวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญเป็นไปด้วยความเรียบร้อย รวดเร็ว และเป็นธรรมแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๖ มาตรา ๒๗ มาตรา ๒๘ มาตรา ๒๙ มาตรา ๓๘ มาตรา ๔๑ มาตรา ๔๒ มาตรา ๔๙ มาตรา ๕๖ มาตรา ๖๐ มาตรา ๖๓ มาตรา ๖๖ มาตรา ๖๗ มาตรา ๖๘ มาตรา ๗๑ มาตรา ๗๔ มาตรา ๗๕ มาตรา ๗๖ และมาตรา ๗๘ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ประธานศาลรัฐธรรมนูญโดยมติของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจึงออกข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ข้อกำหนดนี้เรียกว่า “ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๒”

ข้อ ๒ ข้อกำหนดนี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดสามสิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ ๓ ให้ยกเลิก

(๑) ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. ๒๕๕๐

(๒) ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๐

ข้อ ๔ ในข้อกำหนดนี้

“ศาล” หมายความว่า ศาลรัฐธรรมนูญ หรือคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ แล้วแต่กรณี

“ตุลาการ” หมายความว่า ประธานศาลรัฐธรรมนูญ หรือตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ แล้วแต่กรณี

“คณะตุลาการ” หมายความว่า คณะตุลาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๙

“คดี” หมายความว่า กระบวนพิจารณานับตั้งแต่ที่ได้ยื่นคำร้องหรือหนังสือต่อศาลเพื่อขอให้พิจารณาวินิจฉัย

“คำร้อง” หมายความว่า คำร้องหรือหนังสือที่ยื่นต่อศาลเพื่อขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัย โดยจะทำผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ก็ได้

“คู่กรณี” หมายความว่า ผู้ร้องหรือผู้ถูกร้อง และให้รวมถึงผู้มีสิทธิกระทำการแทนด้วย

“ผู้ร้อง” หมายความว่า ผู้มีสิทธิเสนอคดีซึ่งได้ยื่นคำร้องหรือหนังสือต่อศาลเพื่อขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัยตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ หรือกฎหมายอื่นไม่ว่าจะเสนอโดยคำร้องหรือโดยหนังสือ

“ผู้ถูกร้อง” หมายความว่า ผู้ถูกกล่าวหาตามคำร้องหรือผู้ซึ่งจะต้องปฏิบัติตามหนังสือที่ยื่นต่อศาลเพื่อขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัย และให้รวมถึงบุคคลที่ศาลเห็นว่าจะต้องถูกระทบสิทธิโดยตรงตามคำวินิจฉัยหรือคำสั่งของศาลด้วย

“ผู้เกี่ยวข้อง” หมายความว่า หน่วยงาน คณะบุคคล หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคดี

“กระบวนพิจารณา” หมายความว่า การกระทำใด ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และข้อกำหนดนี้เกี่ยวกับคดีซึ่งกระทำโดยคู่กรณีหรือผู้เกี่ยวข้องหรือโดยศาล หรือตามคำสั่งศาล ไม่ว่าจะเป็นโดยคู่กรณีฝ่ายหนึ่งกระทำต่อศาล หรือต่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือศาลกระทำต่อคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทุกฝ่าย รวมถึงการส่งคำร้องและเอกสารอื่น ๆ การพิจารณาคดี การลงมติ การดำเนินการเพื่อบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัย ตลอดจนการปฏิบัติตามหน้าที่และอำนาจตามรัฐธรรมนูญ กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น

“การพิจารณาคดี” หมายความว่า การดำเนินกระบวนพิจารณาใด ๆ ของศาล รวมถึงการไต่สวน การนั่งพิจารณา และการประชุมปรึกษาเพื่อกำหนดแนวทางในการพิจารณา การออกคำสั่ง และการทำคำวินิจฉัย

“การไต่สวน” หมายความว่า การตรวจพยานหลักฐาน การนั่งพิจารณา การสืบพยานหลักฐาน หรือการฟังคำชี้แจงของคู่กรณีหรือผู้เกี่ยวข้อง

“การนั่งพิจารณา” หมายความว่า การที่ศาลออกนั่งเกี่ยวกับการพิจารณาคดี โดยคู่กรณีมีสิทธิมาอยู่ต่อหน้าศาล

“การประชุมปรึกษา” หมายความว่า การประชุมร่วมกันของคณะตุลาการหรือศาลเพื่อประโยชน์แก่การดำเนินกระบวนพิจารณา

“พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ” หมายความว่า พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑

“หน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาล” หมายความว่า สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

“หัวหน้าหน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาล” หมายความว่า เลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

“เจ้าหน้าที่ของศาล” หมายความว่า เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบสำนวน พนักงานเจ้าหน้าที่ของศาล หรือเจ้าหน้าที่อื่นที่ได้รับมอบหมายจากศาล

“ที่ทำการศาล” หมายความว่า อาณาบริเวณหรือพื้นที่ที่ศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญใช้เป็นสถานที่ปฏิบัติงาน และให้หมายความรวมถึงอาณาบริเวณหรือพื้นที่อื่นใดที่มีประกาศของศาลกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญใช้เป็นสถานที่ปฏิบัติงานด้วย

“ระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์” หมายความว่า ระบบงานที่ศาลรัฐธรรมนูญจัดให้มีขึ้นเพื่อดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ เช่น การยื่นคำร้อง เอกสารประกอบคำร้อง หรือเอกสารอื่นที่เกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล รวมถึงการส่งสำเนาคำร้อง สำเนาคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา หรือเอกสารอื่นที่เกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

“ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์” หมายความว่า ข้อมูลที่ได้สร้าง ส่ง รัับ เก็บรักษา หรือประมวลผลด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ เช่น วิธีการแลกเปลี่ยนข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อดิจิทัลอื่นใด

ข้อ ๕ ให้ประธานศาลรัฐธรรมนูญรักษาการตามข้อกำหนดนี้ และให้มีอำนาจออกกระเปียบประกาศ และคำสั่งของศาล โดยความเห็นชอบของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้เป็นไปตามข้อกำหนดนี้

หมวด ๑

บททั่วไป

ข้อ ๖ วิธีพิจารณาใดซึ่งข้อกำหนดนี้มีได้กำหนดไว้โดยเฉพาะให้นำหลักทั่วไปในการดำเนินกระบวนการพิจารณาระบบไตสวนที่ดีและเป็นธรรมมาใช้บังคับ

ข้อ ๗ ศาลเปิดทำการตั้งแต่เวลา ๐๘.๓๐ นาฬิกา ถึง ๑๖.๓๐ นาฬิกา ยกเว้นวันหยุดราชการ

วันเปิดทำการนอกเวลาราชการหรือวันหยุดราชการของศาลให้เป็นไปตามประกาศของศาล

วันเปิดทำการตามวรรคหนึ่งและวรรคสองให้ใช้กับหน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาลด้วย สำหรับกรณีตามวรรคสองให้เป็นไปตามประกาศของหัวหน้าหน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาล

ข้อ ๘ บุคคลที่เข้ามาหรือจะเข้ามาในที่ทำการศาล หรือเข้าฟังการไตสวน จะต้องประพฤติปฏิบัติดังต่อไปนี้

(๑) ต้องแต่งกายให้สุภาพและปฏิบัติตนอย่างสุภาพชน

(๒) ห้ามใช้เครื่องขยายเสียงหรือส่งเสียงดังหรือกระทำการใดอันเป็นการรบกวนการพิจารณาคดีของศาลและการทำงานของเจ้าหน้าที่ของศาล รวมทั้งห้ามกระทำการกีดขวางทางเข้าออกหรือการปฏิบัติหน้าที่ของศาล

(๓) ห้ามประพฤติตนในทางก่อให้เกิดความไม่เรียบร้อย หรือก่อความรำคาญ หรือกระทำการในลักษณะที่เป็นการยุยง ส่งเสริม ยั่วยุ สนับสนุนใด ๆ ในการกระทำดังกล่าว ในการพิจารณาคดีของศาลและการทำงานของเจ้าหน้าที่ของศาล

(๔) ห้ามพกพาอาวุธ สิ่งใช้อาจใช้เป็นอาวุธ หรือสิ่งผิดกฎหมายเข้ามาภายในบริเวณที่ทำการศาล

(๕) ห้ามถ่ายภาพ ภาพยนตร์ บันทึกภาพหรือเสียง หรือกระทำการอย่างอื่นในทำนองเดียวกันในบริเวณที่ทำการศาล โดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาล

(๖) ห้ามมิให้นำเครื่องมือสื่อสาร อุปกรณ์บันทึกภาพหรือเสียง หรืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ทุกชนิด เข้ามาในห้องพิจารณาคดี โดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาล

(๗) ห้ามแกล้ง ชี้แจง แจกจ่าย เผยแพร่ รวมถึงการให้สัมภาษณ์หรือพูดออกอากาศในบริเวณที่ทำการศาล ที่อาจมีผลกระทบต่อการศึกษาพิจารณาคดีของศาล โดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาล

(๘) ต้องประพฤติปฏิบัติตนตามระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการศาล

ข้อ ๙ ศาลอาจออกคำสั่งให้บุคคลใดหรือกลุ่มบุคคลใดกระทำการหรืองดเว้นกระทำการ เพื่อให้การพิจารณาคดีดำเนินไปโดยสงบเรียบร้อยและรวดเร็ว

ข้อ ๑๐ ห้ามมิให้ผู้ใดบิดเบือนข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายตามคำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาล หรือวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาลโดยไม่สุจริตหรือใช้ถ้อยคำหรือมีความหมายหยาบคาย เสียดสี ปลุกปั่น ยุยง หรืออาฆาตมาดร้าย

ข้อ ๑๑ ผู้ใดฝ่าฝืนข้อกำหนดหรือคำสั่งศาลตามข้อ ๘ ข้อ ๙ และข้อ ๑๐ ให้ถือว่าเป็นการละเมิดอำนาจศาลตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙

ข้อ ๑๒ กรณีศาลไล่ผู้ใดออกจากที่ทำการศาล หากผู้นั้นไม่ปฏิบัติตาม ศาลหรือหัวหน้าหน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาลอาจร้องขอเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือเจ้าหน้าที่อื่นดำเนินการตามความจำเป็นและสมควรแก่กรณี เพื่อนำตัวผู้นั้นออกไปจากที่ทำการศาล

ข้อ ๑๓ หลักเกณฑ์และวิธีการในการดำเนินการเกี่ยวกับการละเมิดอำนาจศาลให้เป็นไปตามระเบียบที่ศาลกำหนด

หมวด ๒
การพิจารณา

ส่วนที่ ๑

การยื่นคำร้อง เอกสารประกอบคำร้อง
และเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล

ข้อ ๑๔ การยื่นคำร้อง เอกสารประกอบคำร้อง และเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล จะต้องยื่นต่อศาลภายในเวลาทำการตามข้อ ๗

ในกรณีที่ยื่นเอกสารตามวรรคหนึ่งผ่านระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ จะส่งเข้าสู่ระบบดังกล่าวนอกเวลาทำการก็ได้ แต่ให้ถือว่าเป็นการยื่นต่อศาลในวันทำการถัดไป

ข้อ ๑๕ การยื่นคำร้อง เอกสารประกอบคำร้อง และเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล ถ้ามิได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ให้ทำตามแบบพิมพ์ของศาลที่กำหนดไว้ท้ายข้อกำหนดนี้ และให้จัดทำต้นฉบับคำร้อง เอกสารประกอบคำร้อง และเอกสารอื่นดังกล่าวพร้อมสำเนาที่รับรองความถูกต้องอีกจำนวนเท่าชุดยื่นต่อศาล

คำร้องใดไม่ได้ดำเนินการให้เป็นไปตามวรรคหนึ่ง ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาล ให้คำแนะนำแก่ผู้ร้องเพื่อแก้ไขคำร้องนั้นให้ถูกต้อง หากผู้ร้องไม่แก้ไขคำร้อง ให้บันทึกไว้แล้วเสนอคำร้องต่อศาล คณะตุลาการ หรือตุลาการคนหนึ่งที่คนใดที่ได้รับมอบหมาย แล้วแต่กรณี เพื่อดำเนินการต่อไป

ในกรณีที่ศาล คณะตุลาการ หรือตุลาการคนหนึ่งที่คนใดที่ได้รับมอบหมาย แล้วแต่กรณี เห็นว่าคำร้องใดไม่เป็นไปตามวรรคหนึ่ง ให้สั่งให้ผู้ร้องแก้ไขให้ถูกต้องภายในระยะเวลาที่กำหนด หากผู้ร้องไม่ดำเนินการภายในระยะเวลาดังกล่าว ให้เสนอศาลพิจารณาสั่งไม่รับคำร้องนั้นไว้พิจารณาวินิจฉัย หรือสั่งจำหน่ายคำร้องนั้นก็ได้ เว้นแต่การพิจารณาคดีต่อไปจะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะหรือประโยชน์ส่วนรวม

ความในวรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม ให้ใช้กับการยื่นคำร้อง เอกสารประกอบคำร้อง และเอกสารอื่นดังกล่าว ผ่านระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ด้วย แต่ไม่จำเป็นต้องจัดทำสำเนาคำร้อง เอกสารประกอบคำร้อง และเอกสารอื่นดังกล่าว ทั้งนี้ คำร้อง เอกสารประกอบคำร้อง และเอกสารอื่นดังกล่าว จะต้องจัดทำตามประเภท รูปแบบ และขนาด ตามที่กำหนดไว้ในประกาศของศาล

คำร้อง เอกสารประกอบคำร้อง และเอกสารอื่นดังกล่าวตามวรรคหนึ่ง ศาลจะบันทึกลงระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ด้วยก็ได้ และให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปเสมือนเป็นคำร้อง เอกสารประกอบคำร้อง และเอกสารอื่นดังกล่าวที่จัดทำในรูปของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการตามที่กำหนดไว้ในประกาศของศาล

ข้อ ๑๖ การยื่นคำร้องตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๒ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญ กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ หรือกฎหมายกำหนดขั้นตอนและวิธีการไว้เป็นการเฉพาะ ให้ระบุรายละเอียดที่ได้ดำเนินการตามขั้นตอนหรือวิธีการดังกล่าวมาแล้วด้วย

ข้อ ๑๗ การยื่นคำร้อง เอกสารประกอบคำร้อง และเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล คู่กรณีจะยื่นต่อศาลด้วยตนเอง หรือมอบฉันทะให้บุคคลอื่นดำเนินการแทนตน หรือส่งทางไปรษณีย์ หรือส่งทางระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ ประเภทอื่นที่ศาลกำหนดก็ได้

การมอบฉันทะตามวรรคหนึ่ง ต้องทำตามแบบพิมพ์ของศาลที่กำหนดไว้ท้ายข้อกำหนดนี้

การส่งทางไปรษณีย์ตามวรรคหนึ่ง เพื่อประโยชน์ในการนับระยะเวลา ให้ถือว่าวันที่ไปรษณีย์ลงทะเบียนรับเป็นวันที่ยื่นคำร้องต่อศาล ทั้งนี้ วันดังกล่าวไม่ถือว่าเป็นวันที่หน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาลรับคำร้องตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๙ วรรคสอง

การส่งทางระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ตามวรรคหนึ่ง ให้ถือว่าวันที่ข้อมูลเข้าสู่ระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ เป็นวันที่ยื่นคำร้องต่อศาล กรณีส่งเข้าสู่ระบบดังกล่าวนอกเวลาทำการ ให้ถือว่าเป็นการยื่นต่อศาลในวันทำการถัดไป

ห้ามปฏิเสธความมีผลผูกพันและการบังคับใช้กฎหมายของข้อความที่คู่กรณียื่นต่อศาลด้วยตนเอง หรือมอบฉันทะให้บุคคลอื่นดำเนินการแทนตน หรือส่งทางไปรษณีย์ หรือส่งทางระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ ประเภทอื่นที่อยู่ในรูปของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

ข้อ ๑๘ คำร้องใดมีรายการไม่ครบถ้วน หรือไม่ชัดเจน หรือไม่อาจเข้าใจได้ ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาลให้คำแนะนำแก่ผู้ร้องเพื่อแก้ไขคำร้องนั้นให้ถูกต้อง หากผู้ร้องไม่แก้ไขคำร้อง ให้บันทึกไว้แล้วเสนอคำร้องต่อศาล คณะตุลาการ หรือตุลาการคนหนึ่งคนใดที่ได้รับมอบหมายแล้วแต่กรณี เพื่อดำเนินการต่อไป

ในกรณีที่ศาล คณะตุลาการ หรือตุลาการคนหนึ่งคนใดที่ได้รับมอบหมาย แล้วแต่กรณี เห็นว่าคำร้องใดไม่เป็นไปตามวรรคหนึ่ง ให้สั่งให้ผู้ร้องแก้ไขคำร้องภายในระยะเวลาที่กำหนด หากผู้ร้องไม่ดำเนินการภายในระยะเวลาที่กำหนดหรือไม่ดำเนินการให้เป็นไปตามวรรคหนึ่ง ให้เสนอศาลพิจารณาสั่งไม่รับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัยหรือสั่งจำหน่ายคำร้องนั้นก็ได้

ข้อ ๑๙ พยานเอกสารหรือพยานหลักฐานอื่นของคู่กรณีหรือของบุคคลที่ยื่นต่อศาลเป็นภาษาต่างประเทศ ให้คู่กรณีหรือบุคคลที่ยื่นจัดทำคำแปลทั้งฉบับหรือเฉพาะแต่ส่วนที่เป็นสาระสำคัญ พร้อมทั้งรับรองคำแปลว่าถูกต้องยื่นต่อศาลเพื่อแนบไว้กับพยานเอกสารหรือพยานหลักฐานอื่นนั้น

ในกรณีที่คู่กรณีหรือบุคคลที่มาศาลไม่เข้าใจภาษาไทย หรือเป็นใบ้หรือหูหนวกและอ่านเขียนหนังสือไม่ได้ ให้คู่กรณีฝ่ายที่เกี่ยวข้องจัดหาล่าม เว้นแต่คู่กรณีฝ่ายที่เกี่ยวข้องไม่อยู่ในฐานะที่จะจัดหาล่ามได้เอง ศาลอาจจัดหาล่ามให้ตามที่จำเป็น หากมีค่าใช้จ่ายให้เบิกจ่ายจากงบประมาณของศาล

ข้อ ๒๐ ในกรณีที่มีการแต่งตั้งคณะกรรมการ เมื่อมีผู้ยื่นคำร้อง ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาลส่งเรื่องให้คณะกรรมการดังกล่าวภายในสองวันนับแต่วันที่หน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาลได้รับคำร้องนั้น โดยให้ถือว่าวันที่หน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาลรับเข้าสารบบคดีเป็นวันที่ได้รับคำร้อง

ให้คณะกรรมการตามวรรคหนึ่งมีอำนาจตรวจและมีคำสั่งรับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัยภายในห้าวันนับแต่วันที่ได้รับเรื่องจากหน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาล และให้มีอำนาจออกคำสั่งใด ๆ ซึ่งมีใช่เป็นไปในทางวินิจฉัยชี้ขาดคดี โดยให้ถือเสียงข้างมาก

ส่วนที่ ๒

วิธีการส่งสำเนาคำร้อง สำเนาคำสั่งแจ้งแก้ไขข้อกล่าวหา หรือเอกสารอื่นใด และการปิดประกาศของศาล

ข้อ ๒๑ การส่งเอกสารตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ มาตรา ๕๖ ให้ส่งทางไปรษณีย์หรือทางระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ หรือเจ้าหน้าที่ของศาลเป็นผู้ส่ง หรือวิธีการอื่นตามที่ศาลกำหนด

วิธีการส่งเอกสารหรือสำเนาเอกสารใด ๆ ระหว่างคู่กรณี พยาน หรือผู้เกี่ยวข้องด้วยกันเองให้นำวิธีการใดวิธีการหนึ่งตามที่ระบุไว้ในวรรคหนึ่งมาใช้บังคับด้วยโดยอนุโลม

ข้อ ๒๒ การส่งเอกสารทางไปรษณีย์ ให้ส่งทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับหรือไปรษณีย์ด่วนพิเศษ โดยให้ถือว่าวันที่ระบุในใบตอบรับว่าได้มีการรับเอกสารดังกล่าวแล้วเป็นวันที่ได้รับ

การส่งทางระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ ให้ส่งในกรณีที่มีความจำเป็นเร่งด่วน โดยให้ถือว่าวันที่ระบุในระบบว่าได้มีการรับเอกสารดังกล่าวแล้วเป็นวันที่ได้รับ ยกเว้นกรณีได้รับนอกเวลาทำการตามข้อ ๗ ให้ถือว่าได้รับในวันทำการถัดไป

การส่งเอกสารโดยวิธีการให้เจ้าหน้าที่ของศาลเป็นผู้นำไปส่ง ให้กระทำในกรณีมีเหตุอื่นใดที่ไม่เหมาะสมแก่การส่งทางไปรษณีย์หรือระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ หรือกรณีอื่นใดที่ศาลเห็นสมควร

การส่งเอกสารโดยวิธีการอื่นตามที่ศาลกำหนด ศาลอาจให้กระทำโดยการส่งทางสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศประเภทอื่น หรือตามที่คู่กรณี พยาน หรือผู้เกี่ยวข้องได้แจ้งไว้ โดยให้ถือว่าวันที่ปรากฏหลักฐานว่ามีการรับเอกสารเป็นวันที่ได้รับ

ข้อ ๒๓ ในกรณีที่ไมอาจดำเนินการตามข้อ ๒๒ อย่างใดอย่างหนึ่งได้ ศาลอาจสั่งให้คู่กรณี พยาน หรือผู้เกี่ยวข้องมารับเอกสารจากเจ้าหน้าที่ของศาล ณ ที่ทำการศาล ภายในเวลาที่กำหนดแทนการส่งเอกสารให้แก่บุคคลนั้น หรือจะสั่งให้นำเอกสารดังกล่าว ปิดไว้ ณ ภูมิลำเนา หรือถิ่นที่อยู่ปกติ หรือสถานที่ติดต่อแห่งใดแห่งหนึ่งตามที่คู่กรณี พยาน หรือผู้เกี่ยวข้องได้แจ้งไว้ หรือจะให้ปิดไว้ ณ ที่ทำการศาล หรือให้ประกาศโดยวิธีอื่นใดตามที่ศาลเห็นสมควร และการปิดหรือการประกาศดังกล่าว

ให้ถือว่าได้มีการส่งเอกสารโดยชอบแล้วเมื่อส่งหนังสือหรือบัตรหรือประกาศ เว้นแต่ศาลจะสั่งกำหนดระยะเวลาเป็นประการอื่นตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๓

ส่วนที่ ๓

การตรวจพยานหลักฐาน การไต่สวนพยานหลักฐาน การบันทึกการให้ถ้อยคำของพยาน และการแถลงการณ์เปิดคดีและปิดคดี

ข้อ ๒๔ ก่อนวันนัดไต่สวนครั้งแรก คู่กรณีอาจยื่นคำแถลงการณ์เปิดคดีของตนเป็นหนังสือหรือขออนุญาตแถลงการณ์เปิดคดีด้วยวาจาต่อศาล หรือหลังการไต่สวนเสร็จสิ้น คู่กรณีอาจยื่นคำแถลงการณ์ปิดคดีของตนเป็นหนังสือหรือขออนุญาตแถลงการณ์ปิดคดีด้วยวาจาต่อศาลได้ก่อนวันนัดฟังคำวินิจฉัยไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน

ข้อ ๒๕ ในคดีที่มีการไต่สวน ไม่ว่าจะกำหนดให้มีการตรวจพยานหลักฐานก่อนหรือไม่ ให้คู่กรณียื่นบัญชีระบุพยานหลักฐานและวิธีการที่จะได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่ประสงค์จะนำสืบต่อศาล ก่อนวันไต่สวนครั้งแรกหรือก่อนวันตรวจพยานหลักฐาน แล้วแต่กรณี ไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน พร้อมสำเนาจำนวนเพียงพอเพื่อให้คู่กรณีฝ่ายอื่นมารับไปจากเจ้าหน้าที่ของศาล

ส่วนพยานเอกสารและพยานวัตถุที่อยู่ในความครอบครองของคู่กรณีฝ่ายที่ประสงค์จะอ้างพยานหลักฐานนั้นไว้ในบัญชีระบุพยานหลักฐานใด ให้นำส่งพยานเอกสารและพยานวัตถุนั้นต่อศาล พร้อมกับการยื่นบัญชีระบุพยานหลักฐาน

หากพยานเอกสารหรือพยานวัตถุใดไม่ได้อยู่ในความครอบครองของคู่กรณีฝ่ายที่อ้าง ให้คู่กรณีฝ่ายที่ประสงค์จะอ้างพยานหลักฐานนั้นขอให้ศาลมีคำสั่งเรียกพยานหลักฐานดังกล่าวมาจากผู้ที่ครอบครอง โดยยื่นคำขอต่อศาลพร้อมกับการยื่นบัญชีระบุพยานหลักฐานเพื่อให้ได้พยานหลักฐานนั้นมาก่อนวันไต่สวนครั้งแรกหรือก่อนวันตรวจพยานหลักฐาน แล้วแต่กรณี

พยานหลักฐานใดที่คู่กรณีไม่ได้ยื่นบัญชีระบุพยานหลักฐานไว้ตามความในวรรคหนึ่งหรือไม่ได้ปฏิบัติให้ถูกต้องตามความในวรรคสองหรือวรรคสาม ห้ามมิให้นำสืบต่อศาล เว้นแต่ศาลจะอนุญาตเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

ข้อ ๒๖ ในวันนัดตรวจพยานหลักฐาน ให้คู่กรณีทุกฝ่ายมาศาลเพื่อทำการตรวจพยานหลักฐาน ในการนี้ ศาลอาจสอบถามคู่กรณีถึงความเกี่ยวข้องระหว่างพยานหลักฐานที่อ้างกับประเด็นที่จะต้องวินิจฉัย รวมทั้งเหตุผลและความจำเป็นที่ต้องสืบพยานหลักฐานที่แต่ละฝ่ายอ้างอิง และการยอมรับข้อเท็จจริงข้ออ้าง และข้อเถียงเกี่ยวกับพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่ง แล้วจัดบันทึกการพิจารณาคดีไว้เสร็จแล้วให้ศาลกำหนดวันนัดสืบพยาน และแจ้งให้คู่กรณีทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน

ถ้าคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่มาศาลในวันนัดตรวจพยานหลักฐานโดยไม่มีเหตุจำเป็นหรือเหตุอันสมควร ให้ศาลทำการตรวจพยานหลักฐานโดยให้ถือว่าคู่กรณีฝ่ายที่ไม่มาศาลนั้นได้ทราบถึงกระบวนการพิจารณาที่กระทำไปในวันตรวจพยานหลักฐานนั้นแล้วและไม่ตั้งใจที่จะคัดค้านความถูกต้องแท้จริง

ของพยานหลักฐานที่คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งนำมาแสดงต่อศาล ทั้งนี้ ไม่ตัดอำนาจศาลที่จะตรวจสอบความถูกต้องแท้จริงของพยานเอกสารและพยานวัตถุดังกล่าว

ข้อ ๒๗ ศาลอาจให้มีการไต่สวนพยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญซึ่งอยู่นอกที่ทำการศาลตามที่ศาลเห็นสมควรหรือตามที่คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ การไต่สวนเช่นนั้นอาจใช้ระบบการประชุมทางจอภาพก็ได้ โดยให้ฝ่ายที่ร้องขอเป็นผู้ดำเนินการเพื่อจัดให้มีระบบดังกล่าวและเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายในการนี้ทั้งหมด เว้นแต่ผู้ร้องขอไม่อยู่ในฐานะที่จะจัดให้มีระบบดังกล่าวและเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายในการนี้ทั้งหมดได้เอง ศาลอาจจัดหาให้ตามที่จำเป็น หากมีค่าใช้จ่ายให้เบิกจ่ายจากงบประมาณของศาล

วิธีการดำเนินการในการสืบพยานตามวรรคหนึ่งให้เป็นไปตามประกาศศาล และให้ถือว่ากระทำในห้องพิจารณาของศาล

ข้อ ๒๘ ในกรณีมีเหตุฉุกเฉินหรือเป็นการจำเป็น ศาลอาจมอบหมายให้ตุลาการคนหนึ่งคนใดเดินเผชิญสืบพยานหลักฐานนอกที่ทำการศาลแทนศาลก็ได้

ข้อ ๒๙ ให้ศาลบันทึกคำเบิกความของพยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้อุปกรณ์บันทึกเสียงหรืออุปกรณ์บันทึกภาพและเสียง หรือโดยใช้วิธีการบันทึกลงในวัสดุซึ่งสามารถถ่ายถอดออกเป็นภาพหรือเสียง ซึ่งคู่กรณีหรือพยานสามารถตรวจสอบถึงความถูกต้องหรือมีอยู่จริงของการบันทึกในส่วนที่เกี่ยวกับตนนั้นได้

ส่วนที่ ๔

การขอตรวจดู ขอสำเนา

หรือขอสำเนาที่มีคำรับรองความถูกต้องของเอกสารในสำนวน

ข้อ ๓๐ คู่กรณีมีสิทธิขอตรวจดู ขอสำเนา หรือขอสำเนาที่มีคำรับรองความถูกต้องของเอกสารในสำนวน เว้นแต่กรณีที่มีกฎหมายคุ้มครองให้ไม่ต้องเปิดเผย หรือกรณีที่ศาลเห็นสมควรให้ไม่ต้องเปิดเผยเพื่อมิให้เกิดความเสียหายต่อความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยของประชาชน หรือส่วนได้เสียอันพึงได้รับความคุ้มครองของบุคคลอื่น

ในกรณีที่เอกสารหรือพยานหลักฐานมีการกำหนดชั้นความลับไว้ หรือมีข้อความที่ไม่เหมาะสมหรือมีข้อความที่อาจเป็นการดูหมิ่นหรือหมิ่นประมาทบุคคลใด ศาลอาจไม่อนุญาตให้คู่กรณีขอตรวจดู ขอสำเนา หรือขอสำเนาที่มีคำรับรองความถูกต้อง ทั้งนี้ ไม่เป็นการตัดอำนาจศาลที่จะจัดให้มีการทำสรุปเรื่องและอนุญาตให้คู่กรณีขอตรวจดู หรือขอสำเนาสรุปเรื่อง หรือขอสำเนาอันรับรองความถูกต้องของสรุปเรื่อง หรือส่งสำเนาสรุปเรื่องดังกล่าวให้คู่กรณี

สำเนาสรุปเรื่องตามวรรคสอง ศาลอาจมอบหมายให้ตุลาการคนหนึ่งคนใดหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาลเป็นผู้จัดทำก็ได้

ข้อ ๓๑ พยานมีสิทธิขอตรวจดู ขอสำเนา หรือขอสำเนาที่มีคำรับรองความถูกต้องของเอกสารในสำนวนเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการให้ถ้อยคำของตนในคดี

บุคคลภายนอกมีสิทธิขอตรวจดู ขอสำเนา หรือขอสำเนาที่มีคำรับรองความถูกต้องของเอกสารในสำนวนได้เฉพาะในส่วนที่ตนมีส่วนได้เสียโดยชอบหรือมีเหตุผลอันสมควรโดยต้องได้รับอนุญาตจากศาล

ห้ามมิให้พยานหรือบุคคลภายนอกขอตรวจดู ขอสำเนา หรือขอสำเนาที่มีคำรับรองความถูกต้องของเอกสารในสำนวนในคดีที่ศาลห้ามการตรวจดูหรือขอสำเนาเอกสารในสำนวนทั้งหมดหรือบางฉบับเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนหรือประโยชน์สาธารณะ

ข้อ ๓๒ คู่กรณี พยาน หรือบุคคลภายนอกไม่อาจขอตรวจดู ขอสำเนา หรือขอสำเนาที่มีคำรับรองความถูกต้องของเอกสารที่เจ้าหน้าที่ของศาล ตุลาการ คณะตุลาการ หรือศาลจัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นการภายใน

ข้อ ๓๓ คู่กรณี พยาน หรือบุคคลภายนอก ซึ่งประสงค์จะขอตรวจดู ขอสำเนา หรือขอสำเนาที่มีคำรับรองความถูกต้องของเอกสารในสำนวน ให้ยื่นคำขอเป็นหนังสือต่อศาลตามวิธีการที่กำหนดไว้ในข้อ ๑๗ เว้นแต่ในระหว่างการไต่สวน อาจทำคำขอด้วยวาจาต่อศาล ในกรณีเช่นว่านี้ให้ศาลบันทึกไว้ในรายงานการพิจารณาคดี

ข้อ ๓๔ คำขอที่ยื่นตามข้อ ๓๓ ให้เจ้าหน้าที่ของศาลตรวจสอบเพื่อนำเสนอคณะตุลาการ หรือศาลพิจารณาและมีคำสั่ง คณะตุลาการ หรือศาลอาจมอบหมายให้ตุลาการคนหนึ่งคนใดพิจารณา และมีคำสั่งก็ได้

ในกรณีที่ศาลมีคำวินิจฉัยหรือมีคำสั่งที่ทำให้คดีเสร็จเด็ดขาดแล้ว คำขอที่ยื่นตามข้อ ๓๓ ให้หัวหน้าหน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาลหรือผู้ได้รับมอบหมายพิจารณาและมีคำสั่ง เว้นแต่

(๑) กรณีหัวหน้าหน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาลหรือผู้ได้รับมอบหมายเห็นว่า มีเหตุจำเป็น ให้เสนอศาลพิจารณาและมีคำสั่ง

(๒) กรณีบุคคลภายนอกขอคัดสำเนารายงานการพิจารณาคดี ให้หัวหน้าหน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาลหรือผู้ได้รับมอบหมายเสนอตุลาการคนหนึ่งคนใดที่ได้รับมอบหมายจากศาลพิจารณา และมีคำสั่ง

ข้อ ๓๕ ในกรณีที่มิมีคำสั่งอนุญาตคำขอที่ยื่นตามข้อ ๓๓ ให้ผู้ขอหรือบุคคลซึ่งได้รับมอบฉันทะจากผู้ขอเป็นผู้ตรวจดูหรือคัดสำเนา โดยผู้มีอำนาจอนุญาตตามข้อ ๓๔ จะกำหนดเงื่อนไขหรือวิธีการในการตรวจดูหรือคัดสำเนาเอกสารก็ได้ ทั้งนี้ ให้อยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของเจ้าหน้าที่ของศาล

การรับรองความถูกต้องของเอกสาร ให้เจ้าหน้าที่ของศาลเป็นผู้รับรอง โดยลงลายมือชื่อ พร้อมทั้งชื่อตัว ชื่อสกุล และตำแหน่ง ตลอดจนวัน เดือน ปีให้ชัดเจน ทั้งนี้ ให้รับรองตามจำนวนที่ผู้ยื่นคำขอ ขอให้รับรอง

ข้อ ๓๖ ให้เรียกเก็บค่าธรรมเนียมการขอสำเนาหรือขอสำเนาที่มีคำรับรองความถูกต้องของเอกสารในสำนวน ดังต่อไปนี้

(๑) ค่าธรรมเนียมการขอสำเนาเอกสารในสำนวน หน้าละ ๑ บาท

(๒) ค่าธรรมเนียมการขอสำเนาที่มีคำรับรองความถูกต้องของเอกสารในสำนวน ฉบับละ ๒๐ บาท

ผู้ที่ได้รับอนุญาตให้คัดสำเนาหรือได้รับอนุญาตให้คัดสำเนาที่มีคำรับรองความถูกต้องของเอกสาร
ในสำนวนในรูปของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ให้ได้รับการยกเว้นการเรียกเก็บค่าธรรมเนียม

การพิจารณาขั้วหรือลดค่าธรรมเนียมให้อยู่ในดุลพินิจของผู้มีอำนาจอนุญาตตามข้อ ๓๔

ส่วนที่ ๕

มาตรการหรือวิธีการชั่วคราวก่อนการวินิจฉัย

ข้อ ๓๗ คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจขอมาในคำร้องหรือคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา หรืออาจยื่นคำขอ
ในเวลาใด ๆ ก่อนศาลวินิจฉัยคดี เพื่อให้ศาลมีมาตรการหรือวิธีการชั่วคราวก่อนการวินิจฉัย อันจะมีผล
เป็นการชะลอหรือระงับการดำเนินการของหน่วยงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐ คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง
หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องไว้เป็นการชั่วคราว หรือมีมาตรการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของ
คู่กรณีฝ่ายที่ร้องขอไว้ในระหว่างการพิจารณาคดี หรือเพื่อประโยชน์แก่การบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัย
ของศาลในภายหลัง

คำขอตามวรรคหนึ่ง ต้องแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าประสงค์ให้ศาลกำหนดมาตรการหรือ
วิธีการชั่วคราวอย่างใด เพื่อป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้นอย่างร้ายแรงยากแก่การแก้ไขเยียวยา
ในภายหลังประการใด หรือเพื่อป้องกันความรุนแรงอันใกล้จะถึงอย่างไร

ในกรณีที่ไม่มีคำขอตามวรรคหนึ่งแต่พฤติการณ์แห่งคดีมีความจำเป็นรีบด่วน ศาลอาจกำหนด
มาตรการหรือวิธีการใด ๆ เป็นการชั่วคราวก่อนการวินิจฉัยได้ตามความจำเป็นและสมควรแก่กรณี

ข้อ ๓๘ ในกรณีที่ศาลหรือคณะตุลาการเห็นว่าคำขอให้ศาลกำหนดมาตรการหรือวิธีการ
ชั่วคราวก่อนการวินิจฉัยโดยไม่มีข้ออ้างหรือข้อเท็จจริงเพียงพอ หรือไม่มีเหตุผลหรือสาระอันควร
ได้รับการพิจารณา หรือไม่มีเหตุอันมีน้ำหนักที่ศาลจะวินิจฉัยให้เป็นไปตามคำขอ ให้สิ่งไม่รับคำขอ
ดังกล่าว

ข้อ ๓๙ เมื่อศาลหรือคณะตุลาการมีคำสั่งรับคำขอตามข้อ ๓๗ วรรคหนึ่ง และส่งสำเนา
คำขอให้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งทำคำคัดค้านคำขอนั้นแล้ว ให้ศาลนัดไต่สวนคำขอโดยเร็วเพื่อให้คู่กรณี
นำพยานหลักฐานมาแสดงต่อศาลตามข้ออ้างหรือข้อคัดค้านของแต่ละฝ่าย และให้ศาลมีคำสั่งเกี่ยวกับ
คำขอดังกล่าวโดยไม่ชักช้า

ในกรณีที่มีเหตุฉุกเฉินรีบด่วนเป็นกรณีพิเศษและมีเหตุจำเป็นที่จะต้องกำหนดมาตรการหรือ
วิธีการใด ๆ เป็นการชั่วคราวก่อนการวินิจฉัย ศาลอาจกำหนดมาตรการหรือวิธีการใด ๆ เป็นการชั่วคราว
ก่อนการวินิจฉัยตามที่เห็นสมควรแก่กรณีได้โดยไม่ต้องไต่สวนและไม่ต้องรับฟังความเห็นของคู่กรณี
หรือผู้เกี่ยวข้องก่อนก็ได้

ข้อ ๔๐ มาตรการหรือวิธีการชั่วคราวก่อนการวินิจฉัยตามข้อ ๓๗ วรรคหนึ่งหรือวรรคสาม
ศาลอาจมีคำสั่งอย่างหนึ่งอย่างใดเป็นการเฉพาะดังต่อไปนี้ก็ได้

(๑) คดีเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายหรือร่างกฎหมาย ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๐ วรรคหนึ่ง (๑) หากกฎหมายมิได้กำหนดมาตรการหรือวิธีการชั่วคราวก่อนการวินิจฉัยไว้เป็นการเฉพาะ และเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะอย่างสำคัญ ศาลอาจมีคำสั่งให้หน่วยงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือผู้ซึ่งใช้อำนาจรัฐรอการพิจารณาหรือการดำเนินการเรื่องนั้นไว้ก่อน หรือชะลอการบังคับใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องไว้เป็นการชั่วคราวจนกว่าศาลจะมีคำวินิจฉัย หรือจนกว่าศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น แล้วแต่กรณี

(๒) คดีเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา รัฐสภา คณะรัฐมนตรี หรือองค์การอิสระ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๐ วรรคหนึ่ง (๒) ศาลอาจมีคำสั่งให้หน่วยงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้ซึ่งใช้อำนาจรัฐ หรือคู่กรณี รอการพิจารณาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องนั้นไว้ก่อน จนกว่าศาลจะมีคำวินิจฉัยหรือจนกว่าศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น

(๓) คดีเกี่ยวกับการร้องขอให้เลิกการกระทำล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๙ ศาลอาจมีคำสั่งให้หน่วยงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือผู้ซึ่งใช้อำนาจรัฐ หรือคู่กรณี กระทำการหรือระงับการกระทำใด ๆ ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วนไว้เป็นการชั่วคราวจนกว่าศาลจะมีคำวินิจฉัยหรือจนกว่าศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น

(๔) คดีที่ประชาชนหรือชุมชนยื่นคำร้อง ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๕๑ ประกอบพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๕ ศาลอาจมีคำสั่งให้หน่วยงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือผู้ซึ่งใช้อำนาจรัฐดำเนินการตามมติคณะรัฐมนตรีไปก่อนหรือรอการพิจารณาหรือการดำเนินการเรื่องอื่นใดไว้ก่อน จนกว่าศาลจะมีคำวินิจฉัยหรือจนกว่าศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น

(๕) คดีเกี่ยวกับหนังสือสัญญาที่ต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๗๘ ศาลอาจมีคำสั่งให้หน่วยงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือผู้ซึ่งใช้อำนาจรัฐรอการพิจารณาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องนั้นไว้ก่อนจนกว่าศาลจะมีคำวินิจฉัยหรือจนกว่าศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น

(๖) คดีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ร้องขอว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓ ศาลอาจมีคำสั่งให้หน่วยงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือผู้ซึ่งใช้อำนาจรัฐกระทำการหรือมิให้กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดที่เกี่ยวข้องจนกว่าศาลจะมีคำวินิจฉัย หรือจนกว่าศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น

(๗) คดีที่ขอให้พิจารณาวินิจฉัยว่ามติของคณะรัฐมนตรีหรือการดำเนินการของคณะรัฐมนตรีเป็นการปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ตามพระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๙ ศาลอาจมีคำสั่งให้ชะลอการดำเนินการหรือการบังคับการให้เป็นไปตามมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง หรือสั่งการให้หน่วยงานของรัฐดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดตามมติคณะรัฐมนตรีดังกล่าวไปก่อนจนกว่าศาลจะมีคำวินิจฉัยหรือจนกว่าศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น

(๘) คดีที่ขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัยตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ และกฎหมายอื่น ศาลอาจกำหนดมาตรการหรือวิธีการชั่วคราวก่อนการวินิจฉัย เพื่อคุ้มครองประโยชน์ของผู้ขอหรือคู่กรณีในระหว่างการพิจารณาคดี หรือสั่งให้พรรคการเมืองระงับ การกระทำใดไว้เป็นการชั่วคราวตามคำขอของคณะกรรมการการเลือกตั้ง นายทะเบียน หรืออัยการสูงสุด แล้วแต่กรณี จนกว่าศาลจะมีคำวินิจฉัยหรือจนกว่าศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น

การมีคำสั่งตามวรรคหนึ่งต้องกระทำเพียงเท่าที่จำเป็นและพอสมควรแก่กรณี และต้องเป็นไป เพื่อป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้นอย่างร้ายแรงที่ยากแก่การแก้ไขเยียวยาในภายหลัง หรือเพื่อป้องกัน ความรุนแรงอันใกล้จะถึง

การมีคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการชั่วคราวก่อนการวินิจฉัยตามวรรคหนึ่งให้เป็นที่สุด และให้มีผลใช้บังคับได้ไม่เกินหกสิบวันนับแต่วันที่ศาลกำหนดมาตรการหรือวิธีการชั่วคราวนั้น แต่กรณีที่มี ข้อเท็จจริงใหม่อันเป็นสาระสำคัญที่ทำให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องกำหนดมาตรการหรือวิธีการชั่วคราวขึ้นใหม่ ศาลอาจออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการชั่วคราวใหม่ได้ โดยจะต้องมีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่า สองในสามของตุลาการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ ทั้งนี้ การออกคำสั่งแต่ละครั้งให้มีผลใช้บังคับได้ไม่เกินหกสิบวัน นับแต่วันที่ศาลกำหนดมาตรการหรือวิธีการชั่วคราวนั้น

หมวด ๓

การทำคำวินิจฉัยหรือคำสั่ง และการบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัย

ข้อ ๔๑ ในการวินิจฉัยคดี ตุลาการซึ่งเป็นองค์คณะทุกคนต้องทำความเข้าใจส่วนตนเป็นหนังสือ พร้อมทั้งแถลงด้วยวาจาต่อที่ประชุม และให้ที่ประชุมปรึกษาหารือร่วมกันก่อนแล้วจึงลงมติ

ความเห็นส่วนตนตามวรรคหนึ่ง ให้ทำโดยลับและต้องเผยแพร่ต่อสาธารณะ โดยเผยแพร่ ผ่านทางระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและปิดประกาศไว้ ณ ที่ทำการศาล ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ มีคำวินิจฉัย

การทำคำวินิจฉัยของศาล องค์คณะอาจมอบหมายให้ตุลาการคนหนึ่งคนใดเป็นผู้จัดทำ คำวินิจฉัยตามมติของศาลก็ได้

คำวินิจฉัยของศาล ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาภายในสามสิบวันนับแต่วันที่คำวินิจฉัย

ข้อ ๔๒ คำวินิจฉัยของศาลให้มีผลในวันอ่าน

ในกรณีที่ศาลมีคำวินิจฉัยคดีที่มีคู่กรณี ถ้าคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่าย แล้วแต่กรณี ทราบนัดโดยชอบแล้วไม่มา ให้ศาลบันทึกไว้และให้ถือว่าคำวินิจฉัยนั้นได้อ่านโดยชอบแล้ว

ในกรณีที่ศาลมีคำวินิจฉัยคดีที่ไม่มีผู้ถูกร้อง ให้ศาลแจ้งคำวินิจฉัยของศาลแก่ผู้ร้อง และให้ถือว่า วันที่ศาลลงมติซึ่งเป็นวันที่ปรากฏในคำวินิจฉัยเป็นวันอ่าน

ในกรณีที่ศาลมีคำวินิจฉัยคดีตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๗๓ มาตรา ๒๑๒ มาตรา ๒๑๓ หรือมาตรา ๒๓๑ (๑) ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการของศาลจัดทำประกาศผลแห่งคำวินิจฉัยของศาลส่งไปประกาศในราชกิจจานุเบกษาโดยเร็ว

การแจ้งให้คู่กรณีมาฟังคำวินิจฉัยและการอ่านคำวินิจฉัยของศาลตามวรรคสอง ศาลต้องแจ้งวัน เวลา และสถานที่ให้คู่กรณีทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าเจ็ดวันหรือภายในระยะเวลาตามที่ศาลกำหนด เว้นแต่ในกรณีที่มีการไต่สวนและศาลได้แจ้งวันนัดให้คู่กรณีทราบแล้ว

การแจ้งคำวินิจฉัยตามวรรคสาม ให้แจ้งเป็นหนังสือไปยังผู้ร้อง และให้นำความในหมวด ๒ ส่วนที่ ๒ วิธีการส่งสำเนาคำร้อง สำเนาคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา หรือเอกสารอื่นใด และการปิดประกาศของศาล มาใช้บังคับด้วยโดยอนุโลม

ข้อ ๔๓ ในกรณีที่คำวินิจฉัยหรือคำสั่งของศาลมีข้อผิดพลาดหรือผิดพลาดเล็กน้อย เมื่อศาลเห็นเอง หรือเมื่อคู่กรณีร้องขอและศาลเห็นสมควร ศาลจะมีคำสั่งแก้ไขเพิ่มเติมข้อผิดพลาดหรือผิดพลาดเล็กน้อย เช่นว่านั้นให้ถูกต้องก็ได้

การทำคำสั่งแก้ไขเพิ่มเติมตามวรรคหนึ่งจะต้องไม่เป็นการกลับหรือแก้ผลในคำวินิจฉัยหรือคำสั่งเดิม เมื่อได้ทำคำสั่งเช่นว่านั้นแล้ว ให้แจ้งคู่กรณีทราบ และให้นำความในข้อ ๔๑ วรรคสามและวรรคสี่ มาใช้บังคับด้วยโดยอนุโลม

เมื่อได้ทำคำสั่งเช่นว่านั้นแล้ว ห้ามมิให้คัดสำเนาคำวินิจฉัยหรือคำสั่งเดิม เว้นแต่จะได้คัดสำเนาคำสั่งเพิ่มเติมนั้นรวมไปด้วย

ข้อ ๔๔ ในกรณีที่ศาลกำหนดคำบังคับไว้ในคำวินิจฉัยตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ มาตรา ๗๔ เมื่อความปรากฏแก่ศาล หรือคู่กรณียื่นคำขอ หรือองค์กร หรือหน่วยงานของรัฐ หรือบุคคลใดที่มีหน้าที่ในการบังคับ รายงานต่อศาลว่า คู่กรณียังไม่ปฏิบัติตามคำบังคับของศาลหรือมีข้อขัดข้องในการปฏิบัติตามคำบังคับของศาล ให้ศาลมีอำนาจพิจารณาหรือไต่สวนและมีคำสั่งกำหนดวิธีการดำเนินการให้เป็นไปตามคำวินิจฉัย หรือมีคำสั่งใด ๆ เพื่อให้การบังคับคดีเสร็จสิ้นไปโดยเร็ว

ข้อ ๔๕ เมื่อปรากฏว่าองค์กร หน่วยงานของรัฐ หรือบุคคลใดที่มีหน้าที่ในการบังคับ มิได้ปฏิบัติตามคำบังคับของศาลให้ถูกต้องครบถ้วน หรือปฏิบัติล่าช้าเกินสมควร ให้ศาลไต่สวนหรือแสวงหาข้อเท็จจริง ถ้าศาลไต่สวนแล้วเห็นว่าข้อเท็จจริงเพียงพอให้ฟังได้ว่ากรณีที่ได้ปฏิบัติตามคำบังคับตามคำวินิจฉัยของศาลให้ถูกต้องครบถ้วนหรือปฏิบัติล่าช้าเป็นไปโดยไม่มีเหตุอันสมควร ศาลอาจแจ้งให้นายกรัฐมนตรี ประธานรัฐสภา ประธานองค์กรอิสระ นายทะเบียนพรรคการเมือง ผู้บังคับบัญชา ผู้กำกับดูแล หรือผู้ควบคุม ตามความจำเป็นและสมควรแก่ประเภทคดี เพื่อดำเนินการหรือบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยของศาล และแจ้งผลให้ศาลทราบโดยเร็ว

บทเฉพาะกาล

ข้อ ๔๖ บรรดาคดีซึ่งค้างพิจารณาอยู่ในศาลก่อนวันที่ข้อกำหนดนี้ใช้บังคับ ให้ใช้ความในข้อกำหนดนี้บังคับ เว้นแต่ศาลจะเห็นสมควรกำหนดเป็นอย่างอื่น

ประกาศ ณ วันที่ ๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๒
นุรักษ์ มาประณีต
ประธานศาลรัฐธรรมนูญ

CTD๑๓๖๒